

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální pedagogiky

Nesezdané soužití a rodičovství

Diplomová práce

Autor: Bc. Bohuslava Havránková, DiS.
Studijní program: N7505 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Vedoucí práce: Mgr. Gabriela Slaninová, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor:	Bohuslava Havránková, DiS.
Studium:	P14K0276
Studijní program:	N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální pedagogika
Název diplomové práce:	Nesezdané soužití a rodičovství
Název diplomové práce AJ:	Unmarried cohabitation and parenthood

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Tato práce bude pojata jako kvalitativní sonda do problematiky nesezdaného soužití coby jedné z forem partnerského uspořádání a s ním spojenému rodičovství nesezdaných párů. Za využití dostupných odborných zdrojů bude v úvodních kapitolách podán přehled základních poznatků o tomto fenoménu a následovat bude empirické šetření. Cílem této práce bude podat hlubší vhled do uvedené problematiky a prostřednictvím popisu a analýzy prožité zkušenosti párů, které aktuálně žijí a vychovávají vlastní dítě v nesezdaném soužití zjistit, jak své soužití a rodičovství partneri vnímají a prožívají.

FIALOVÁ, L. et al. Představy mladých lidí o manželství a rodičovství. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2000, 163 s. ISBN 80-858-5087-7. HAMPLOVÁ, D. (ed.) et al. Děti na psí knížku? Mimomanželská plodnost v ČR. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007, 155 s. ISBN 978-80-7330-128-6. HENDL, J. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. 408 s. ISBN 978-80-7367-485-4. KOCOuroVÁ, J., RABUŠIC, L. Sňatek a rodina: zájem soukromý nebo veřejný? Praha: Univerzita Karlova, 2006, 158 s. ISBN 80-865-6193-3. MOŽNÝ, I. Rodina a společnost. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. 312 s. ISBN 80-86429-58-X.

Garantující pracoviště:	Katedra sociální pedagogiky, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. Gabriela Slaninová, Ph.D.
Oponent:	Mgr. Leona Stašová, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	6.11.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Plzni dne 4. 4. 2018

Poděkování

Děkuji Mgr. Gabriele Slaninové, Ph.D. za cenné rady a připomínky, za její ochotu a trpělivost při vedení mé práce.

Anotace

HAVRÁNKOVÁ, Bohuslava. *Nesezdané soužití a rodičovství*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2018. 71 s. Diplomová práce.

V dnešní společnosti lze vyzorovat nárůst počtu párů, které žijí a vychovávají vlastní děti v nesezdaném soužití. Právě uvedeným rodinným modelem se zabývá i tato diplomová práce, která si klade za cíl poskytnout hlubší vhled do problematiky nesezdaného soužití a s ním spojeného rodičovství. První dvě kapitoly podávají přehled dosavadních poznatků o tomto fenoménu, především prezentují výsledky demografických statistik a sociologických výzkumů vztahujících se k vybraným aspektům nesezdaného soužití. Třetí a zároveň poslední kapitola pak představuje metodologické kroky a výsledky kvalitativního výzkumu, který se zaměřuje na popis a analýzu prožité zkušenosti nesezdaných párů s partnerstvím a rodičovstvím v tomto typu rodinného uspořádání. Získaná data z polostrukturovaných rozhovorů jsou analyzována pomocí interpretativní fenomenologické analýzy a její výstupy se promítají v individuálních i společných tématech partnerů.

Klíčová slova: nesezdané soužití, partnerství, rodičovství, zkušenost, interpretativní fenomenologická analýza

Annotation

HAVRÁNKOVÁ, Bohuslava. *Unmarried cohabitation and parenthood*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2018. 71 pp. Diploma Thesis.

We can observe the rising number of couples living and raising their children in a de facto union in the contemporary society. This diploma thesis deals with the mentioned family model and aims at providing a deeper insight into de facto unions and related parenting. The first two chapters present an overview of existing knowledge about this phenomenon, most importantly the results of demographic statistics and sociological researches related to certain aspects of de facto unions. The third and final chapter introduces methodological steps and results of a qualitative research focused on describing and analysing the experiences of unmarried couples with partnerships and parenting in this sort of family structure. The data gained from semi-structured interviews are analysed using interpretative phenomenological analysis and its outputs reflect in the couples' both individual and common themes.

Klíčová slova: unmarried cohabitation, partnership, parenthood, experience, interpretative phenomenological analysis

Obsah

Úvod.....	8
1 Pohled na nesezdané soužití	10
1.1 Nesezdané soužití, jeho pojetí a typologie	10
1.2 Nesezdané soužití v kontextu proměn rodinného chování.....	13
1.3 Výskyt nesezdaného soužití	17
1.4 Postoje k nesezdanému soužití, manželství a rodičovství.....	20
2 Rodičovství v nesezdaném soužití.....	23
2.1 Mimomanželská plodnost a nesezdané soužití	23
2.2 Rodičovské dráhy nesezdaných párů	25
2.3 Motivace k životu v nesezdaném soužití s dětmi.....	27
2.4 Právní a sociální aspekty nesezdaného soužití s dětmi	29
3 Kvalitativní výzkum nesezdaných párů s dětmi	33
3.1 Výzkumný cíl, výzkumné otázky.....	33
3.2 Výzkumný vzorek	34
3.3 Tvorba dat	35
3.4 Postup analýzy dat – IPA	37
3.5 Výsledky analýzy dat	38
3.5.1 Pár A	38
3.5.1.1 Individuální témata - Anežka.....	39
3.5.1.2 Individuální témata – Adam.....	42
3.5.1.3 Společná témata – Pár A	46
3.5.2 Pár B	49
3.5.2.1 Individuální témata – Barbora.....	50
3.5.2.2 Individuální témata – Bořek.....	53
3.5.2.3 Společná témata – Pár B	56
3.6 Diskuse.....	58
Závěr	62
Seznam použitých zdrojů.....	64
Seznam tabulek, obrázků a grafů.....	70
Seznam příloh	71

Úvod

V posledních dekáдах prochází naše společnost významnými změnami rodinného a reprodukčního chování. Vedle poklesu sňatečnosti a tendencí odkládat sňatek a rození dětí do pozdějšího věku dochází k rozšíření neformálních partnerských svazků a zvyšování podílu dětí narozených mimo manželství. V rámci předkládané práce jsme se rozhodli prozkoumat dílčí část uvedených změn, která se týká nesezdaného soužití.

Tento populační fenomén se stal díky svému rozšíření hojně diskutovaným tématem na poli české i světové demografie a sociologie. Vzhledem k tomu, že má své místo také v rodinných strategiích, soustředíme se zde na problematiku partnerství a rodičovství v této formě rodinného uspořádání, v užším pohledu na nesezdané páry vychovávající své děti společně v prostředí, které může být potenciálně funkčně podobné manželství. Pro páry i děti je rodinné soužití nepostradatelné. Nesezdanému svazku je připisována větší křehkost, protože nepředstavuje právně a sociálně podloženou instituci jako manželství (Seltzer, 2000, Hamplová, 2007, Vohlídalová, 2014). Rozpad takového soužití tak může mít dopad na nesezdané páry i další vývoj dítěte.

V nejšířší rovině si tedy klademe za cíl přispět k hlubšímu poznání fenoménu nesezdaného soužití s dětmi. Výzkumným cílem je pak snaha porozumět prožité zkušenosti nesezdaných párů s partnerstvím a rodičovstvím v nesezdaném soužití a pochopit význam, který pro ně takový život má. V souvislosti s tím si klademe otázku: *Jak nesezdané páry vnímají a prožívají své partnerství a rodičovství v nesezdaném soužití?*

Celá práce je pojata teoreticko-empiricky. V rámci první a druhé kapitoly představujeme nejdůležitější teoretická východiska a empirické poznatky, které se vztahují k tématu nesezdaného soužití a s ním spojeného rodičovství. Vedle odborných publikací se tyto kapitoly opírají o poznatky získané z demografických statistik a výběrových sociologických šetření realizovaných především Českým statistickým úřadem, Sociologickým úřadem AV ČR a Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí.

Společně s nárůstem počtu nesezdaných soužití se objevilo i mnoho jeho podob. Postupně tak vznikla řada typologií, z nichž některé uvádíme v první kapitole. Vedle toho se také pokoušíme nesezdané soužití vymezit a představit jaká jsou jeho další

pojmenování. Zajímáme se zde i o to, jaká je souvislost mezi uváděným fenoménem a proměnami rodinného chování, k nimž v posledních desetiletích dochází. Vzhledem k rozšíření nesezdaného soužití považujeme též za důležité zmapovat jeho narůstající výskyt v České republice. Jako hlavní demografický zdroj nám v tomto případě posloužily výsledky *Sčítání lidu, domů a bytů* v roce 2011. Ruku v ruce s proměnami rodinného chování se mění i pohled společnosti na tuto problematiku, proto věnujeme poslední část první kapitoly postojům veřejnosti k nesezdanému soužití, manželství a rodičovství.

Ve druhé kapitole se zabýváme tématem rodičovství v nesezdaném soužití. Nejprve se zaměřujeme na problematiku narůstající mimomanželské plodnosti, která je dávana mimo jiné do spojitosti se zvyšujícím se počtem nesezdaných párů s dětmi, dále cílíme pozornost na rodičovské dráhy, které mohou nesezdané páry volit, a pokoušíme se odpovědět na otázku, jaké mohou být motivy pro život v nesezdaném soužití s dětmi. Závěr druhé kapitoly pak věnujeme právním a sociálním aspektům nesezdaného soužití s dětmi.

Ve třetí a zároveň poslední kapitole představujeme metodologické kroky a zjištění kvalitativního výzkumu zaměřeného na zkušenosti nesezdaných párů s partnerstvím a rodičovstvím v nesezdaném soužití. Jedná se o kvalitativní sondu do života nesezdaných párů, realizovanou prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů, které byly následně podrobeny interpretativní fenomenologické analýze. Nakonec pak zařazujeme diskusi, ve které uvádíme získané poznatky do širších souvislost.

1 Pohled na nesezdané soužití

Pro dnešní dobu je typické, že lidé čím dál tím více realizují své partnerské vztahy i rodinné plány v různých typech neformálního soužití. První kapitola podává přehled základních poznatků o nesezdaném soužití, které představuje jednu z nejrozšířenějších forem partnerského uspořádání a stojí v centru zájmu celé práce.

1.1 Nesezdané soužití, jeho pojetí a typologie

Nesezdaným soužitím bývá v odborné literatuře označován výraz pro dlouhodobý svazek dvou osob opačného pohlaví, které žijí v podmínkách připomínajících manželství, aniž by byly sezdány (např. Vymětalová, 2000; Rabušic, 2001; Hrušáková, Králíčková, 2006). Pro nesezdané páry je pak podle Rabušice (2001, s. 193) charakteristické, že spolu mají „*intimní sexuální vztahy, společně bydlí a společně hospodaří*“. Tomuto pohledu odpovídá také definice, kterou nabízí Slovník sociologických pojmů, kde je nesezdané soužití popsáno jako: „*Soužití muže a ženy mimo manželství. Jinak též kohabitace nebo konkubinát. Ujednání, podle něhož se dva lidé rozhodnou žít spolu v dlouhodobém nebo trvale emočně nebo sexuálně intimním vztahu.*“ (Jandourek, 2012, s. 215) Mládek a Širočková (2004) vymezují nesezdané soužití obdobným způsobem, přičemž dodávají, že v takovém svazku mohou žít i děti jednoho nebo obou partnerů.

Přes uvedená pojetí však nemá v České republice nesezdané soužití oproti institutu manželství jednoznačnou, zákonem stanovenou definici, což může podle Kreidla a Štípkové (2012) způsobovat problém s jeho empirickou identifikací a měřením (například v dotazníkových šetřeních). Ve výzkumech se tak mohou objevovat zavádějící data, která neodráží skuteční stav problematiky a srovnávání výsledků různých studií zkoumajících nesezdané soužití pak přináší potíže.

Ačkoliv jsou *nesezdané soužití* či *nesezdaná kohabitace* (*unmarried cohabitation*) nejčastěji užívanými termíny, objevují se mezi zahraničními odborníky i další pojmenování tohoto vztahu. Jedná se například o *společné soužití* (*livingtogether*), *konsensuální svazek* (*consensual union*), *dvoustupňové manželství* (*two-step marriage*), *manželství na zkoušku* (*trial marriage*) a další (Freeman, Lyon, 1983, in Rabušic, 2001, s. 193). V českém prostředí se lze také setkat s pojmem *faktické manželství*, který užívá Český statistický úřad nebo s výrazy *život na hromádce* či *na psí*

knížku, jež se objevují převážně v běžné mluvě a v médiích. Pro přehlednost jsou v této práci používány pouze termíny *nesezdané soužití* a *kohabitace*, se kterými pracuje řada demografických a sociologických zdrojů.

Podobně jako pro samotný vztah neexistuje pro osoby žijící v nesezdaném soužití jednoznačný a oficiální název. Přesto lze nalézt v právních předpisech pojmy, které pro ně mohou být důležité. Pro označení osob žijících v tomto partnerském uspořádání se obvykle užívají pojmy „druh“ a „družka“, jež se objevují v předpisech upravujících sociální zabezpečení. Zákon o státní sociální podpoře (zák. č. 117/1995 Sb.) těmito výrazy myslí společně posuzované osoby, které žijí s oprávněnou osobou alespoň tři měsíce. Stěžejním právním předpisem je pak občanský zákoník (zák. č. 89/2012 Sb.), který užívá pojem „osoba blízká“. Tou mohou být osoby, jež spolu žijí v rodinném nebo obdobném poměru, kdy újmu, kterou by utrpěla jedna z nich, by druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní.

Nesezdané soužití mohou lidé volit v různých fázích života, je tedy zřejmé, že nepředstavuje pouze jednu kategorii, ale reprezentuje řadu dalších specifických typů rodinných forem. Ve zjednodušené podobě lze hovořit o dvou základních typech. V prvním případě se jedná o **předmanželská soužití**, která se týkají zejména krátkodobých vztahů mladých lidí a vedou ke svatbě nebo rozchodu. U tohoto typu soužití dochází často ke sňatku až ve chvíli, kdy se partneři rozhodnou pro dítě. Další typ soužití již představuje **alternativu k manželství** a od předešlého typu se odlišuje přítomností dětí (Chaloupková a Šalamounová, 2004).

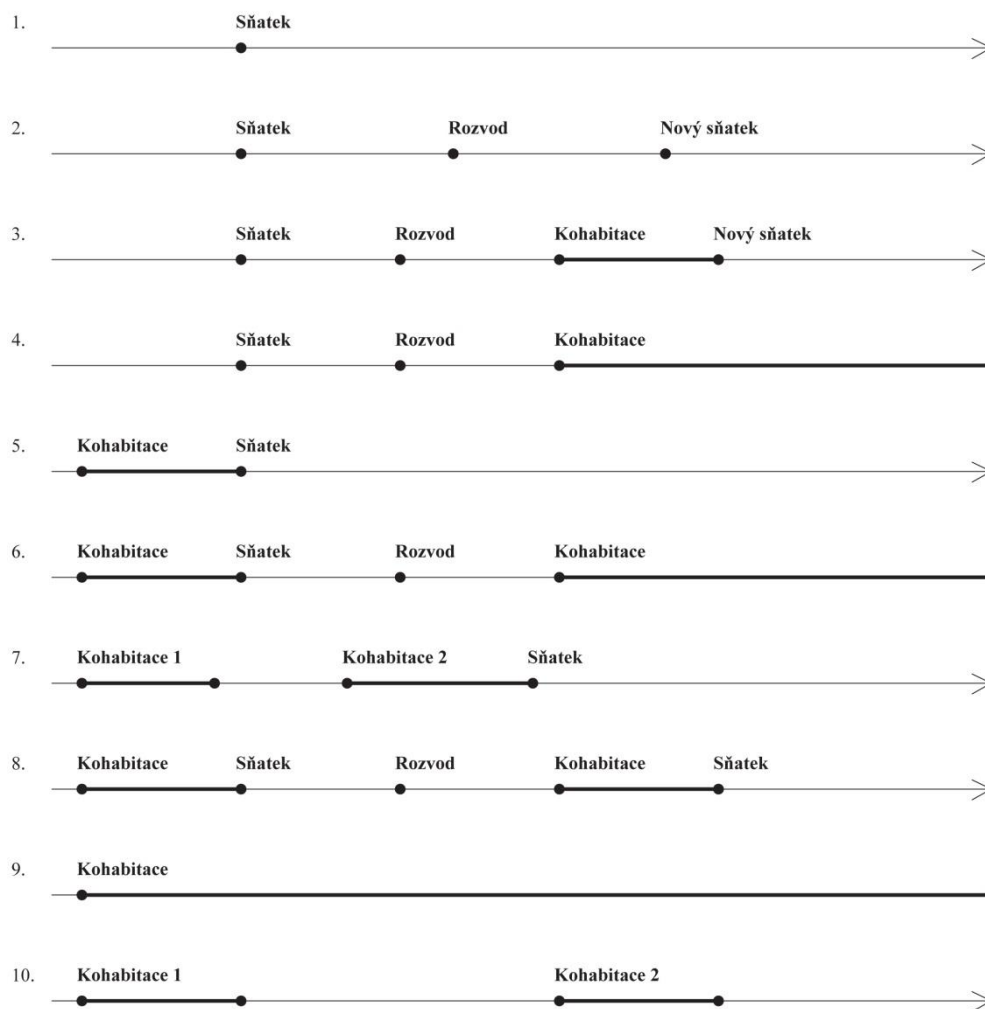
Jednu ze souhrnných typologií předkládá Rabušic (2001), který modelově rozfázoval životní cyklus z hlediska uzavírání a rozpadu partnerských svazků (viz Obrázek 1) a na základě tohoto modelu poté rozlišil čtyři základní podoby nesezdaného soužití:

- 1) V **porozvodovém** soužití žijí partneři, kteří se již v minulosti rozvedli a nemají v plánu vstoupit do dalšího manželství (odpovídá čtvrtému typu).
- 2) **Snoubenecké** soužití, nebo také moderní varianta cesty k manželství, se týká partnerů uvažujících o budoucím vstupu do manželství (pátý typ).
- 3) Soužití **dočasné** se objevuje u dvou mladých lidí, kteří ještě neplánují manželství – nahrazuje tak dobu „chození spolu“ (typ sedmý) nebo u těch, jež jsou těsně po rozvodu a nechtějí zatím vstoupit do dalšího manželství, ale zároveň si nacházejí partnera, protože nechtějí žít sami (typ osmý). Tento typ

vztahu může vyústit v manželství nebo skončit rozpadem kohabitace a navázáním další kohabitace.

- 4) Soužití **namísto manželství** pak volí mladí lidé, kteří nechtějí uzavřít sňatek. Takový vztah je charakteristický tím, že se v něm rodí děti (typ devátý a desátý) (Rabušic, 2001).

Obrázek 1: Modelové rozfázování životního cyklu z hlediska uzavírání a rozpadu partnerských svazků

Zdroj: Rabušic (2001, s. 196)

Dále je možné zmínit typologii Mládk a Širočkové (2004), kteří mluví o dvou hlavních typech nesezdaného soužití, přičemž každý z těchto typů ještě rozdělují na další dva subtypy:

- 1) **Předmanželské kohabitanice** se týkají partnerů, u nichž lze očekávat, že uzavřou sňatek. Na základě intenzity a vývoje partnerských vztahů rozlišují autoři další dva subtypy:
  - a) kohabitanice vnímaná jako **testovací partnerství** se týká svobodných i rozvedených partnerů, již chtějí do budoucna uzavřít sňatek;
  - b) kohabitanice jako **předstupeň manželství** se vyznačuje pevnějšími vazbami a přesvědčením o budoucím společném životě. Je typická pro mladé svobodné partnery, kteří z různých důvodů (např. ukončení studia, dosažení profesní stability) odkládají vstup do manželství.
- 2) **Dlouhodobé účelové soužití** se vztahuje k partnerům, kteří sdílí domácnost bez záměru uzavřít sňatek. Také v tomto případě uvádí autoři dva subtypy:
  - a) kohabitanice jako **alternativa manželství** je velice podobná manželství, přičemž může plnit též funkci výchovy dětí (tento subtyp se často objevuje u rozvedených partnerů, kteří mají děti z předešlého manželství a nechtějí se již brát);
  - b) kohabitanice jako **funkční partnerství** pak představuje formu soužití, v němž jde především o praktické výhody společné domácnosti (např. byt, ekonomické výhody). Takový subtyp se vyskytuje převážně u starších partnerů, již se účastní reprodukce jen minimálně.

Vítečková a Brabcová (2010) upozorňují, že při kategorizaci nesezdaného soužití je důležité brát v potaz fakt, že nelze dopředu určit, jak tyto vztahy dopadnou. Je možné vycházet pouze ze situace, která předcházela současnému stavu a uvažovat o určitém úmyslu do budoucna.

1.2 Nesezdané soužití v kontextu proměn rodinného chování

Soužití muže a ženy bez uzavření manželství není ve společnosti novým jevem. Při pohledu do historie rodiny lze takové svazky zaznamenat již ve středověku nebo v pozdější době jako sňatky podle zvykového práva (např. ve Skandinávii nebo v USA).

V současné podobě je však nesezdané soužití z hlediska kvantity i kvality zcela novým jevem a to především kvůli jeho výraznému rozšíření (Rabušic, 2001).

Po skončení druhé světové války bylo manželství v evropských zemích vysoce prestižní záležitostí. Mladí lidé ve velké míře uzavírali sňatky a zakládali rodiny. Celé poválečné období pak provázelo snižování průměrné velikosti domácnosti, k němuž docházelo na základě výrazného poklesu vícegeneračních soužití. Pro tento proces se vžil termín „nuklearizace“, neboli přechod k jedné úplné rodině, kterou tvoří jádro rodiny – matka, otec a jejich děti (Nývlt, 2016).

Od šedesátých let se ovšem začal v severní a západní Evropě prosazovat trend odkládání sňatku i prvního porodu do vyššího věku, případně lidé nezakládali manželské rodiny vůbec. Socialistické Československo přesto sledovalo „východoevropskou cestu“, pro niž byla nadále typická vysoká úroveň sňatečnosti a nízký věk při vstupu do manželství i při narození prvního dítěte (Hašková, Rabušic, 2008). V tomto období platila podle Možného (2006, s. 263) při zakládání rodiny následující posloupnost životních kroků: *„seznámení se, sexuální styk s kolísající mírou antikoncepce, nesezdané soužití tam, kde to dovolila bytová tíseň, početí dětí a po zjištění těhotenství následoval sňatek. Tradiční představa, že pokud dívka otěhotní, legitimizuje se narození dítěte sňatkem, byla velmi silná.“* Nesezdané soužití bylo v této době vnímáno spíše jako „*manželství na zkoušku*“ (Možný, 2006, s. 263).

Výrazné proměny rodinného chování započaly v České republice později, ale o to rychleji a radikálněji, až v devadesátých letech. Po změně politických, ekonomických a sociálních podmínek se v české rodině začaly objevovat trendy, které byly charakteristické pro vyspělé evropské země. Značně se snížila intenzita sňatečnosti i plodnosti, výrazně narostl podíl dětí narozených mimo manželství, klesla frekvence předmanželských koncepcí a také se zvýšil věk matek při narození prvního dítěte (Rychtaříková, 2008).

Sled demografických změn pozorovatelných od poloviny šedesátých let dvacátého století, shrnul D. J. van de Kaa (1997, in Rychtaříková, 2001, s. 14-15) do následujících časových sekvencí:

- 1) *klesají počty narozených vyššího pořadí ve starším věku;*
- 2) *snižují se počty dětí počatých před sňatkem, a tím i počty manželství uzavřených na základě těhotenství snoubenky;*
- 3) *pokračuje snižování sňatkového věku;*
- 4) *rození dětí se odkládá do vyššího věku;*

- 5) *roste počet rozvodů, resp. odloučení;*
- 6) *sňatky se odkládají do vyššího věku, začínají předmanželská nesezdaná soužití a zvyšuje se průměrný věk při narození prvního dítěte;*
- 7) *legalizují se interrupce a sterilizace, což umožnilo další snížení počtu nechtěných těhotenství;*
- 8) *nesezdaná soužití jsou stále častější u rozvedených a ovdovělých;*
- 9) *nesezdaná soužití se stávají alternativní formou vedle legálního sňatku, roste podíl dětí narozených mimo manželství;*
- 10) *průměrný počet dětí na jednu ženu se stabilizuje na velmi nízkých hodnotách;*
- 11) *průměrný počet dětí na jednu ženu lehce vzrůstá v důsledku rození „odložených“ dětí, stále častěji se rodí děti nízkých pořadí ve vyšším věku;*
- 12) *ne všechny „odložené“ děti se narodily;*
- 13) *roste chtěná (záměrná) bezdětnost;*
- 14) *velikost plodnosti generací nezajišťuje jejich reprodukci (počet dcer je menší než počet matek).*

Odborníci na poli sociologie a demografie vysvětlují příčiny a průběh uvedených demografických změn dvěma sadami důvodů. První vysvětlení vychází z teorie druhého demografického přechodu a dává pokles sňatečnosti, zvyšování oblíbenosti nesezdaného soužití a nárůst mimomanželské plodnosti do souvislosti s proměnami hodnot a rostoucím individualismem (např. Rabušic, 2001; Kreidl, 2010). Podle Rabušice (2001) na tyto změny působí hodnotové vzorce, které se neshodují se současnými potřebami a požadavky mladých lidí. Dochází tak ke vzniku a formování nových sociálních norem. Podotýká, že: *„česká populace – a především ta mladá – je dnes součástí evropských mentálních kohort a řídí se podobnými vzory jako její západní vrstevníci“* (Rabušic, 2001, s. 207). Mladí lidé preferují takový životní způsob, který jim umožňuje nezávislé rozhodování a vyhýbání se závazkům (Hamplová, 2003) a právě nesezdané soužití nabývá přitažlivosti díky tomu, že nepředstavuje formální svazek zaručený slibem nezrušitelnosti a poskytuje tak určitý stupeň osobní nezávislosti (Mareš, 2003). Jedná se o přirozený vývoj, protože je přímo podmíněn změnami hodnot a životních stylů, nárůstem příležitostí profesního uplatnění a studia, cestování, individualizace a sekularizace společnosti, přičemž ekonomické podmínky se dostávají do pozadí (Dudová, Vohlídalová, 2007).

Další skupina vysvětlení naopak zdůrazňuje vliv ekonomických faktorů na rodinné chování (např. Rychtaříková, 2006, 2013; Katrňák, 2006). Pokles sňatečnosti a růst mimomanželské plodnosti je spojován s nelehkou situací na trhu práce a růstem ekonomických problémů některých sociálních skupin. Roli zde hraje obtížná situace v oblasti bydlení a nedostatečná pomoc státu rodinám (Šťastná, Palonciová, 2011). Stává se, že ačkoliv žijí ženy v nesezdaném soužití, pro účel vzniku nároku na sociální dávky, předstírají samotu (Katrňák, 2006). Tato strategie je tak výhodná především pro páry, které žijí z jednoho příjmu nebo z podpory v nezaměstnanosti a rodiny s více dětmi (Chaloupková, 2007).

Někteří autoři pak uvažují o prolínání změn hodnotových i ekonomických. Dudová a Vohlídalová (2007, s. 29) uvádí, že se jedná „o určitou souhru mezi prorodinnou hodnotovou orientací partnerů a jejich vnějšími ekonomickými podmínkami“. Podle Chaloupkové (2007) lze vycházet z předpokladu, že ekonomické a hodnotové faktory mají pro různé společenské vrstvy různou váhu. Hamplová (2006) například poukazuje na fakt, že lidé se základním vzděláním, kteří mívají nižší socioekonomický status, připisují pokles sňatečnosti spíše ekonomickým překážkám a lidé s vyšším vzděláním uvádí častěji hodnotové změny.

Jak již bylo uvedeno, rozšíření a charakter nesezdaného soužití se od počátku devadesátých let začíná měnit. Podle Rabušice (2001, s. 195) tento způsob soužití definitivně rozrušil tradiční vzorec cesty do manželství s dětmi: „*láska* → *chození spolu (námluvy)* → *sňatek* → *pravidelný sex* → *děti*.“ Namísto namlouvání spolu začínají páry rovnou žít a sex ani rodičovství již nejsou podmíněny manželstvím.

Kiernan (2002) hovoří o čtyřfázovém vývoji partnerské kohabitace, kdy dosažení vyšší fáze neumožňuje návrat do té nižší:

- 1) Kohabitace se vynořuje jako deviantní nebo avantgardní fenomén praktikovaný malou skupinou svobodných osob, kdy většina populace vstupuje přímo do manželství.
- 2) Kohabitace funguje jako predehra nebo zkušební doba, ve které může být testována pevnost vztahu před uzavřením manželství, jde převážně o fázi bezdětnou.
- 3) Kohabitace začíná být společensky akceptována jako alternativa k manželství a rodičovství již není podmíněno sňatkem.
- 4) Kohabitace a manželství se již neodlišují, v obou se rodí a vychovávají děti.

Je tedy zřejmé, že nesezdané soužití již nelze vnímat pouze jako zkoušku před vstupem do manželství, ale na základě jeho vývoje v posledních desetiletích též jako alternativu k manželství. V době, pro niž je charakteristická snižující se plodnost párů, může také podle Vítečkové a Brabcové (2010) představovat čekání na úspěšné otěhotnění, které končí sňatkem až po narození dítěte.

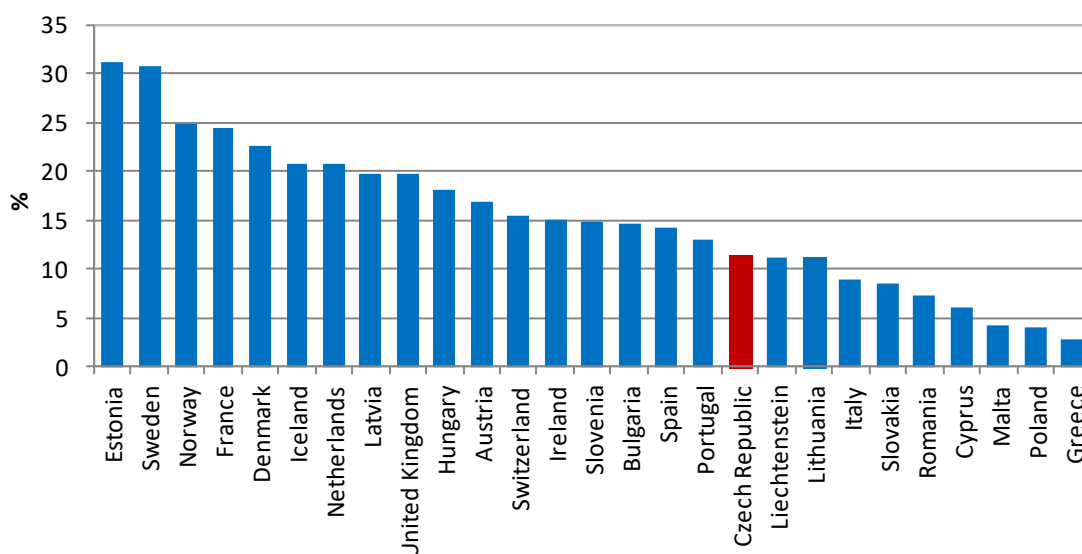
1.3 Výskyt nesezdaného soužití

Základním zdrojem populačních dat o nesezdaných soužitích je *Sčítání lidu, domů a bytů*, které zajišťuje jednou za deset let Český statistický úřad (dále jen ČSÚ). Tzv. faktická manželství (nesezdaná soužití) jsou v České republice zjišťována již od roku 1930, přičemž jejich počty nebyly velké a v čase narůstaly. Mezi sčítáními v letech 1980 a 1991 nebyla ještě zaznamenána téměř žádná změna v počtu nesezdaných dvojic (Rychtaříková, 2008). Ovšem v roce 2001 byl jejich počet již téměř o polovinu vyšší než v roce 1991, kdy bylo evidováno 85 tisíc nesezdaných soužití. Tyto údaje mohou být ovšem zkreslené, protože se jednalo pouze o nesezdaná soužití, kde měli partneři v okamžiku sčítání společné trvalé bydliště (Paloncyová, Šťastná, 2012).

V posledním sčítání z roku 2011 byl poprvé v historii moderních sčítání zohledněn koncept obvyklého pobytu osob. V předchozích sčítáních mohly být počty nesezdaných soužití podhodnoceny kvůli podmínce označit se do bytového listu jako druh/družka a uvést společné trvalé bydliště. Poslední sčítání umožnilo spolehlivěji odhalit počet a strukturu nesezdaných soužití osob, které spolu fakticky žijí v jedné domácnosti, ačkoliv mají odlišné trvalé bydliště (ČSÚ, 2014).

Nesezdaná soužití nabyla v České republice na významu tím, že v roce 2011 představovala více než 11 % všech domácností tvořených 1 úplnou rodinou, přičemž v roce 1991 to bylo necelých 3,5 %. V mezinárodním srovnání (viz Graf 1) lze vycházet z údajů Eurostatu, který informoval o nejvyšším zastoupení nesezdaných párů v severských státech. Ve Švédsku, Estonsku, Norsku, Francii, Dánsku, Nizozemsku a na Islandu činil podíl nesezdaných soužití minimálně pětinu z počtu úplných rodin celkem (ve Švédsku a Estonsku dokonce více než 30 %). Naopak ve státech jižní a východní Evropy, pro které je typická silná náboženská tradice a nejnižší hodnota mimomanželské plodnosti, byl zjištěn minimální podíl nesezdaných párů. Méně než 5 % nesezdaných svazků z celkového počtu úplných rodin bylo zaznamenáno v Řecku, Polsku a na Maltě (ČSÚ, 2014).

Graf 1: Podíl nesezdaných soužití na úplných rodinách, vybrané státy Evropy, 2011

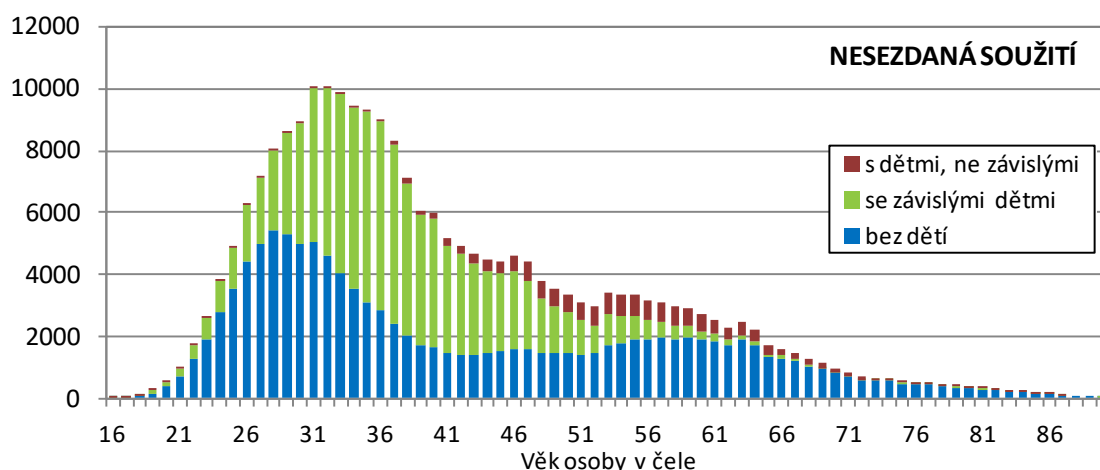

Zdroj dat: (ČSÚ, 2014)

V posledních dvou desetiletích došlo ve **věkové struktuře** nesezdaných soužití k výraznému posunu směrem k mladším věkovým skupinám. Nejdynamičtější vývoj do roku 2011 vykázaly neformální svazky s osobou v čele ve věku 25–34 let, jejichž počet se za dvacet let více než zpětinásobil. Také ve většině evropských zemí bylo zjištěno největší zastoupení v nesezdaném soužití u věkové skupiny 25-29 let, příp. 30-34 let. Například ve Švédsku žila v této věkové skupině třetina osob a i ve vyšším věku bylo zastoupení významné, ve věku 60-64 to bylo víc než 10 %. Spolu se změnou věkové struktury došlo také k proměně struktury podle **rodinného stavu** nesezdaných osob. Na počátku devadesátých let tvořily téměř tři pětiny nesezdaných soužití osoby rozvedené a 24 % osoby svobodné, přičemž v roce 2011 byly rozvedení přítomni pouze z jedné třetiny a svobodní nad nimi převažovali o více než polovinu (ČSÚ, 2014).

Struktura nesezdaných soužití podle **počtu dětí a jejich závislosti** vycházela z věku osoby v čele domácnosti (viz Graf 2). V roce 2011 žilo v nesezdaných soužitích 150 592 závislých dětí, tj. více než 8 % všech závislých dětí žijících v hospodařící domácnosti s jednou rodinou. V rámci úplných rodin žilo v nesezdaných soužitích 11 % závislých dětí. Mezi nejmladšími páry do 30 let byla výrazně zastoupena nesezdaná soužití bez dětí, pak začíná převažovat skupina nesezdaných párů s minimálně jedním závislým dítětem. Teprve ve vyšším věku osoby v čele (nad 50 let) přibývají domácnosti s dětmi, které však nejsou závislé, nebo zcela bez spolubydlících dětí (ČSÚ, 2014).

Graf 2: Nesezdaná soužití podle věku osoby v čele a podle dětí v domácnosti, 2011

Zdroj dat: ČSÚ, 2014

V roce 2011 dosahovaly nesezdané páry nepatrně příznivějších hodnot z hlediska **vzdělanostní úrovně** než sezdané páry. Na tomto místě je, ale třeba upozornit na vyšší zastoupení nesezdaných soužití mezi mladšími osobami, u kterých se objevuje obecně lepší vzdělanostní úroveň oproti starším generacím, mezi kterými se neformální svazky vyskytují výrazně méně. Naopak v sezdaných soužitích žijí osoby s vyšším vzděláním častěji nezávisle na jejich věku. Lze tedy konstatovat, že v mladším věku dávají nesezdanému soužití přednost spíše vzdělanější osoby, ve starším věku naopak osoby s nižší úrovní vzdělání (ČSÚ, 2014)

Dalším zdrojem informací o výskytu nesezdaných soužití jsou výběrová šetření, která obvykle měří existenci kohabitace přímým dotazem na soužití s partnerem. Dají se opakovat v kratší periodě než sčítání lidu a mohou pomoci získat podrobnější informace o sledovaném jevu (Kalibová, 2001). Kreidl a Štípková (2012) se ve své práci pokusili za využití čtyř datových souborů¹ zdokumentovat, jak se v České republice proměnily vzorce výskytu kohabitací a načasování vstupu do nich. V rámci šetření *Rodina a měnící se gender role* bylo zachyceno 6 % kohabituujících (přibližně dvojnásobný podíl v porovnání s údaji ze sčítání 2001). Zhruba stejný odhad výskytu nesezdaných soužití se objevil ve výzkumu *Životní podmínky*. V datech mezinárodního výzkumného projektu *European Social Survey* bylo zjištěno o něco méně, přes 5 % kohabituujících.

¹ Mezinárodní výzkumný program ISSP *Rodina a měnící se gender role*, z roku 2002, jehož datový soubor obsahoval odpovědi 1 289 respondentů, výzkum *Životní podmínky* (EU-SILC) z roku 2005, který se týkal 10 333 respondentů starších 16 let, mezinárodní výzkumný projekt *European Social Survey* (ESS) 2008 o 2 145 pozorováních a šetření Centra pro výzkum veřejného mínění (CVVM) *Naše společnost 2009* o 2 145 pozorováních.

Oproti ostatním údajům se zdají být data šetření *Naše společnost* nadhodnocená, protože podíl kohabituujících byl podle nich více než dvojnásobný a dosahoval téměř 13%. Minulou nebo současnou zkušenost s nesezdaným soužitím má podle dotázaných mezi lety 2002-2008 přibližně 30 % osob starších 18 let. Největší zastoupení mají podle všech výzkumů osoby ve věkové skupině 26–35 let. Dále ukázali, že ačkoliv lidé častěji odkládají vstup do manželství, neodkládají vstup do nesezdaných svazků. Upřednostňování nesezdaného soužití před manželstvím je běžnější spíše u mužů než u žen a u vysokoškolsky vzdělaných než u osob méně vzdělaných (Kreidl a Štípková, 2012).

1.4 Postoje k nesezdanému soužití, manželství a rodičovství

Po roce 1989 začalo docházet v naší společnosti k výrazným změnám v postojích k partnerskému a rodinnému životu, což se odrazilo i v reálném chování.

Jak se společnost dívá na manželství a ostatní formy partnerského uspořádání zjišťovalo výzkumné šetření *Rodina a gender role*², které se soustředilo na problematiku postojů k různým formám rodinného uspořádání v celé dospělé populaci České republiky. Získaná data ukázala, že jsou Češi k netradičním formám rodinného soužití poměrně tolerantní. Avšak závisí na typu soužití. Nesezdané soužití „na zkoušku“ před vstupem do manželství schvalují podle zjištění 2002 téměř tři čtvrtiny respondentů. Dlouhodobé nesezdané soužití bez záměru později uzavřít manželství podporuje česká společnost již méně. Oba typy nesezdaného soužití podporují zejména mladí lidé a střední generace, výrazně méně jim je nakloněna starší generace (lidé starší 50 let). Častěji také schvalují nesezdané soužití bezdětní a svobodní, nejmenší podporu má pak u lidí se základním vzděláním a těch, kteří navštěvují bohoslužby. Respondenti byli také dotazováni na to, zda souhlasí s postojem, že lidé, kteří chtějí mít dítě, mají uzavřít manželství. Zatímco v roce 1994 s tímto postojem souhlasilo 71 % dotázaných, v roce 2002 to bylo již jen 58 % (Chaloupková, Soukupová, 2007).

V mezinárodním kontextu byly v rámci šetření ISSP 2002 sledovány postoje k manželství, nesezdanému soužití, rodičovství a výchově dětí v sedmi evropských státech: Švédsku, Francii, Nizozemí, Španělsku, Slovensku, Maďarsku a Polsku. Jako nejvíce tolerantní k alternativním formám rodinného soužití se ukázaly Švédsko a Nizozemí, což jsou země, kde se dnes rodí mimo manželství každé druhé dítě. 90 %

---

² Šetření proběhlo v rámci mezinárodního projektu ISSP (International Social Survey Programme) v roce 1994 (1 024 respondentů) a v roce 2002 (1 289 respondentů).

respondentů z těchto zemí uznávalo nesezdané soužití jako alternativu k manželství. Naproti tomu v postsocialistických zemích je přikládána vyšší hodnota manželství. S výrokem, že lidé, kteří chtějí mít děti, by měli uzavřít sňatek, souhlasilo pouze 25 % Nizozemců, 31 % Švédů, 36 % Španělů, 40 % Francouzů a 42 % Maďarů (ve srovnání s 58 % Čechů). Nejsilněji tento postoj pak zastávali Poláci a Slováci, kde 70 % dotázaných považovalo manželství za podmínku rodičovství. Stejně jako v České republice starší generace méně akceptuje nesezdaná soužití a mladí a svobodní jsou více otevření alternativním formám rodinného chování (Chaloupková, Šalamounová, 2004).

Postoje mladé generace sledovali ve své analýze Hašková a Rabušic (2008), kteří využili data ze dvou reprezentativních výběrových šetření české populace z roku 2005³. Z analýzy vyplynulo, že ačkoliv vnímá většina mladých svobodných lidí manželskou rodinu pozitivně, celá polovina z nich by si pro sebe aktuálně zvolila jinou formu soukromého života. Třetina by preferovala nesezdané soužití (s dětmi nebo bez nich) a pětina některou z individualizovaných forem uspořádání soukromého života bez dětí, zejména „žít spolu odděleně“. Dále se ukázalo, že i když je nesezdané soužití mezi mladými relativně oblíbené, neplatí to v případě nesezdaného soužití s dětmi. To není mezi mladými svobodnými a zároveň bezdětnými lidmi preferováno téměř vůbec. Platí zde, že mladí lidé si spojují vstup do manželství s plánováním rodičovství. Výjimku jsou ovšem ti, kteří již mají dítě a nejsou sezdáni. U nich je preference nesezdaného soužití s dítětem relativně vysoká.

Informace o postojích českých občanů k tématu partnerství, manželství a rodičovství přináší také šetření *Naše společnost*⁴. Objevily se zde výrazné rozdíly v postojích podle pohlaví, věku, vzdělání, náboženského vyznání a rodinného stavu respondentů. Oproti mužům ženy častěji uváděly, že jeden rodič může vychovat dítě stejně dobře jako oba rodiče společně. Muži zase častěji souhlasili s tím, že manželství je zbytečná instituce. Dotázaní starší 60 let se pak vyjadřovali více negativně k výrokům souvisejícím s životem a výchovou dětí mimo manželství. Mladí lidé ve věku 15 až 19 let odpovídali u většiny otázek týkajících se manželství „nevím“, připustili, že v tomto tématu nemají úplně jasno. Lidé, kteří se hlásí k římskokatolickému náboženskému vyznání, častěji podporovali (oproti lidem, kteří se nehlásí k žádnému

---

³ Šetření *Manželství, práce a rodina* (2564 respondentů) a šetření *Souvislosti proměn pracovního trhu a forem soukromého, rodinného a partnerského života v české společnosti* (5510 respondentů).

⁴ Toto výzkumné šetření pravidelně uskutečňuje Centrum pro výzkum veřejného mínění při Sociologickém ústavu AV ČR. V šetření z roku 2016 byla u 1080 respondentů starších 15 let zjišťována míra souhlasu či nesouhlasu s 16 různými výroky o partnerském soužití a rodičovství.

církvi) výroky poukazující na důležitost manželství pro partnerský život i výchovu dětí. Vdané ženy a ženatí muži oproti svobodným výrazně častěji uváděli, že lidé, kteří chtějí mít děti, by nejprve měli uzavřít sňatek, že hlavní výhodou manželství je finanční jistota, že pro výchovu dětí je důležitý sňatek rodičů, že ženatí muži a vdané ženy jsou obecně spokojenější a že děti rozvedených rodičů se častěji rozvádějí. U osob s vysokoškolským vzděláním se častěji objevoval souhlas s tím, že je v pořádku, když spolu lidé žijí, aniž by plánovali sňatek. Oproti tomu lidé se základním vzděláním častěji uváděli, že svobodní a rozvedení lidé mají ve společnosti menší vážnost než vdané a ženatí a že není správné, aby partneři spolu žili v jednom bytě, pokud nebyli oddáni (Čadová, 2016).

Uvedené výzkumy ukazují, že ačkoliv mají tradiční rodina a manželství ve společnosti stále vysokou hodnotu, stoupá tolerance k nesezdanému soužití, které může představovat jak předstupeň manželství, tak jeho alternativu. Z výzkumů je též patrné, že klesá podpora výroků o důležitosti manželství pro výchovu dětí.

2 Rodičovství v nesezdaném soužití

V posledních desetiletích přestává být manželství běžnou součástí rodičovských drah. Zvyšuje se tak podíl dětí, které se rodí mimo manželství, přičemž přibližně v polovině případů jde o děti narozené do nesezdaného soužití (Hamplová, 2007). V takovém případě vyrůstá dítě od narození s oběma rodiči, kteří mohou vytvářet prostředí pro výchovu dítěte funkčně podobné manželství, případně mohou vstoupit do manželství později (Vítečková, Brabcová, 2010). A právě takovým rodinným modelem se zabývá výzkumný projekt této práce, jenž se zaměřuje na prožitou zkušenost párů žijících a vychovávajících vlastní dítě v nesezdaném soužití.

2.1 Mimomanželská plodnost a nesezdané soužití

Ještě před rokem 1990 se rodilo přes 90 % dětí do manželství a nemanželská plodnost byla na nízké úrovni. Z informací o populačním vývoji v České republice je zřejmé, že od roku 1990 mimomanželská plodnost narůstá a představuje tak jeden z nejvýraznějších demografických trendů (Zeman, 2007). Fialová (2006) upozorňuje, že není této vysoké úrovně dosahováno ani tak nárůstem intenzity plodnosti nevdaných žen jako spíše poklesem úrovně sňatečnosti a manželské plodnosti. Ještě na počátku 20. století měla míra sňatečnosti výrazný vliv na míru plodnosti. Manželství bylo vysoce ceněno a plození dětí bylo jeho nedílnou součástí. S rozšířením antikoncepčních metod se však tato příčinná souvislost oslabil.

I když s mimomanželskou plodností nesouvisí pouze rozšíření nesezdaného soužití, ale ve velké míře také nárůst počtu osamělých matek (Hamplová, 2007), je zřejmé, že nesezdané soužití již není vnímané pouze jako předmanželská fáze vztahu, ale stává se ve vzrůstající míře prostředím, do kterého se rodí děti, a to i vyššího pořadí (Zeman, 2007). V některých zemích zůstávají páry v nesezdaném svazku i po početí dítěte a v některých zemích, zejména východoevropských, vstupují páry do rychlého manželství z důvodu těhotenství. Jde o to, nakolik konkrétní země toleruje a podporuje neformální soužití, a nakolik preferuje tradiční model manželství (Perelli-Harris et al., 2009). Podle údajů Eurostatu se v následujících evropských zemích narodila v roce 2011 více jak polovina dětí mimo manželství: v Estonsku (60 %), Slovinsku (57 %), Bulharsku (56 %), Francii (56 %), Norsku (55 %) a Švédsku (54 %). V České republice byl tento podíl ve stejném roce 42 % (Rychtaříková, 2013).

Analýzy mimomanželské plodnosti za Českou republiku vycházejí z celostátních dat o narozených (individuální anonymizované údaje). V těchto souborech je zjišťován rodinný stav, věk a vzdělání matky, dále vitalita, pořadí a porodní hmotnost narozeného dítěte. Od roku 2007 navíc ČSÚ shromažďuje u dětí mimo manželství údaj o otci, a to na základě zápisu uznání otcovství v matrice. Z výsledků demografické analýzy mimomanželské plodnosti v České republice vyvozuje Rychtaříková (2013) tyto závěry:

- a) podíl dětí narozených mimo manželství dosahuje v současnosti historicky nejvyšších hodnot,
- b) vyšší pravděpodobnost narození mimomanželského dítěte mají ženy do 24 let, rodí se především v prvním pořadí a ženám s nižším vzděláním,
- c) u dětí narozených mimo manželství, u kterých není uveden otec, je větší riziko mrtvorozenosti a nízké porodní hmotnosti.

Kurkin a Němečková (2015) uvádí, že v roce 2014 se v České republice podíl dětí narozených mimo manželství zvýšil na 46,7 % ze 45,0 % v roce 2013 a z 30,6 % v roce 2004. Ačkoliv byl zaznamenán nejvyšší podíl dětí narozených mimo manželství u dětí prvního pořadí (57,4 %), k nejdynamičtějšímú rústu došlo u dětí druhého pořadí (v posledním desetiletí o 80 %). Ukazatel podílu dětí narozených mimo manželství se také odlišuje podle věkových skupin a nejvyššího ukončeného vzdělání ženy. Za posledních deset let narostl ve všech věkových kategoriích žen. Nejvýraznější nárůst byl pozorován ve věkové kategorii 25–29 let, kdy se z 23,3 % v roce 2004 dostal o deset let později na 46,0 %. Největší podíl nemanželsky narozených dětí se však vyskytuje v ještě mladších věkových kategoriích žen (15–19 let 94,9 % a 20–24 let 75,2 % v roce 2014). S rostoucí vzdělaností úrovní žen klesá podíl dětí narozených mimo manželství. Zatímco v případě vysokoškolsky vzdělaných šlo o 28,6 % v posledním sledovaném roce, tak u žen se základním vzděláním o 81,2 %, v případě žen se středním vzděláním bez maturity o 62,3 % a s maturitou o 44,8 %.

Významný vliv vzdělání na formy soužití s dětmi vnímají také Nývlt a Šustová (2014), kteří na základě dat z výběrových šetření *Životní podmínky* a *Výběrové šetření pracovních sil* došli k závěru, že tradiční rodinné chování je typičtější pro vzdělanější osoby. Podle Chaloupkové (2011) mají vysokoškolačky dítě spíše v manželství, a pokud nejsou provdané, žijí častěji v nesezdaném soužití. Také je u nich pravděpodobnější, že vstoupí do manželství v době po narození dítěte. Hamplová (2007) pak uvádí, že podíl neprovdaných matek i nesezdaných párů s dětmi strmě stoupá se snižujícím se vzděláním.

Proč mají nemanželské děti méně vzdělané ženy? Na tuto otázku hledaly odpověď Hamplová s Řehákovou (2006) a nabízí hned tři možná vysvětlení tohoto jevu:

- 1) Ženy s nízkým vzděláním a socioekonomickým statusem mívají děti s muži, kteří mají také nízké vzdělání a bývají ekonomicky neúspěšní. Zcela vědomě proto odkládají či odmítají sňatek a doufají, že najdou nějakého lépe situovaného adepta na manželství.
- 2) Méně vzdělané ženy volí svobodné mateřství kvůli finančním výhodám, které jim přináší systém sociálních dávek a kromě toho uvažují i o dalším prospěchu, např. přednostním umístování dětí matek samozivitelek do školek.
- 3) Z teorie redukce nejistoty lze vyvodit, že neprovdané ženy, které mají minimum jiných životních strategií, často volí rodičovství jako strategii, která má snížit jejich nejistotu z budoucnosti. Vašková (2006) v tomto případě hovoří o mladých matkách ze špatných sociálních poměrů, které jsou vystaveny demotivujícímu přístupu ke vzdělání a profesní kariéře a rodičovství tak pro ně představuje hlavní zdroj identity a statusu ve společnosti.

Hamplová s Řehákovou (2006) ovšem podotýkají, že tyto závěry jsou postavené pouze na hledisku matek, je tedy možné, že zvýšený podíl nemanželských dětí narozených ženám s nízkým vzděláním má také spojitost se sníženou ochotou mužů s nízkým vzděláním zakládat rodinu

2.2 Rodičovské dráhy nesezdaných párů

Rozhodnutí počít dítě, těhotenství, narození dítěte nebo počáteční fáze rodičovství, to mohou být momenty, ve kterých lidé uvažují o změně partnerského statusu (Perelli-Harris et al., 2009). Pokud se narodí dítě do nesezdaného soužití, nemusí to znamenat odmítání manželství, ale může se jednat o oslabení poslušnosti vstupu do manželství a následného rodičovství. Nesezdané svazky, kterým se narodí dítě, lze rozlišit podle dalšího průběhu jejich rodinných drah na tři typy: 1) nesezdané soužití s dětmi jako fáze procesu vstupu do manželství, 2) nesezdané soužití s dětmi jako alternativa k manželství, 3) nesezdané soužití s dětmi přibližující se manželství, přičemž tento typ nemusí zahrnovat manželství a nesezdané páry mohou nakonec vstoupit do manželství (Heuveline, Timberlake, 2004).

Podle zjištění Perelli-Harris et al. (2009) představují nesezdaná soužití s dětmi často přechodnou fází rodinných drah. Pouze část nesezdaných soužití přetrvává do tří let po narození dítěte, většina párů do této doby vstoupí do manželství nebo ukončí svůj vztah. K podobným závěrům došli také Keneddy a Bumpass (2008), kteří na základě výsledků zjištěných v USA v letech 1997-2001 uvádí, že více než polovina (56 %) nesezdaných párů buď vstoupí do manželství, nebo se během dvou let rozejde. U dětí narozených do nesezdaného soužití je pak o 90 % větší pravděpodobnost, že se jejich rodiče vezmou než u dětí matek samoživitelek.

V českém prostředí mohou nesezdaná soužití s malými dětmi částečně nahrazovat narychlo uzavírané sňatky z důvodu těhotenství, což byl typický jev před rokem 1989, kdy panovala silná představa, že pokud dívka otěhotní, legitimizuje se narození dítěte sňatkem. Odpovídá tomu i fakt, že celá polovina prvních dětí se rodila do osmi měsíců po sňatku, byla tedy počata za svobodna (Možný, 2006). V současné době páry neusilují o co nejrychlejší vstup do manželství, spíš jej uskutečňují do jednoho roku od narození dítěte (Šalamounová, Nývlt, 2006).

Vítečková (2010) došla na základě analýzy rozhovorů s nesezdanými páry k závěru, že jen menšina nesezdaných rodičovských párů manželství úplně odmítá a volí raději život v nesezdaném soužití. Naopak typický vzorec trajektorie do rodičovství v nesezdaném soužití je založený na plánování vstoupit do manželství, přičemž svatbu páry odkládají až na dobu po narození dítěte nebo jí odkládají na „neurčito“, protože „se to nestíhá“.

Ze sekundární analýzy rozhovorů, kterou provedly Vítečková s Chaloupkovou (2014), vzešlo pět typů párů, které byly rozlišeny z hlediska vztahu plánů o průběhu rodinné dráhy a současných představ. Jednalo se o: 1) páry, které se odklonily od původního záměru vstoupit do manželství, 2) páry, které dávaly přednost vstupu do manželství, 3) páry, které se shodují na odkladu svatby až na dobu po narození dítěte, 4) páry, pro které bylo narození dítěte impulzem k plánování svatby, 5) páry preferující dlouhodobé nesezdané soužití.

Nývlt a Šustová (2014) upozorňují, že současný vysoký podíl nesezdaných párů s narozeným dítětem se promítne do nárůstu podílu nesezdaných rodin i se staršími dětmi. Vondráčková, Chromková Manea a Lakomý (2014, s. 160-161) uvažují, zda je možné, aby se zde namísto tradiční nukleární rodiny vytvořila další restandardizovaná forma. Podle nich „*to nemůžeme posoudit, protože jsme nejspíš někde uprostřed*

tranzice rodičovských drah. Zatím můžeme sledovat pouze destandardizaci tradiční životní a rodičovské dráhy, ne standardizaci dráhy nové.“

2.3 Motivace k životu v nesezdaném soužití s dětmi

Na otázku, proč neprovdané matky nevstoupily před narozením svého prvního dítěte do manželství, reaguje výzkumné šetření *Sociální a ekonomické podmínky mateřství* (SEPM) z roku 2006⁵. Zjištěná data ukazují, že tři pětiny neprovdaných žen nevstoupily před narozením svého prvního dítěte do manželství, protože si nebyly jisté budoucností vztahu s otcem dítěte a protože otec dítěte sňatek odmítal. Takto odpovídaly častěji ženy s nižším vzděláním. Přibližně 40 % žen odpovědělo, že se nevdaly, protože manželství je zbytečná formalita a nepřináší žádné výhody. Nejsilněji s tím souhlasily vysokoškolsky vzdělané ženy, které se také častěji obávaly, že by ztratily nezávislost. Každá čtvrtá žena pak připustila, že zůstat svobodná pro ni bylo finančně výhodnější a přibližně třetina žen odpověděla, že se nechtěly vdávat těhotné a odrazovaly je náklady spojené se svatbou. Přesto většina neprovdaných matek považovala za ideální partnerské uspořádání život v manželství, a to po předchozím společném nesezdaném soužití „na zkoušku“. Dlouhodobé nesezdané soužití vnímala jako ideální formu pouze pětina neprovdaných matek (Chaloupková, 2007).

To, že neprovdané matky přikládají manželství vysokou hodnotu, dokládají i některé zahraniční studie. Podle Edin (2007) si neprovdané matky zejména z nízkých sociálních vrstev cení manželství velmi vysoko. Zároveň, ale očekávají ekonomické zajištění ze strany muže.

Na výzkumné šetření SEPM z roku 2006 navazuje již zmiňovaný (v podkapitole 2.2) kvalitativní výzkum nesezdaných rodičovských párů, který uskutečnila v letech 2008-2010 Miluše Vítečková. Vedle trajektorií do rodičovství se zajímala o důvody, které vedou ženy a muže k rodičovství v nesezdaném soužití. Oproti kvantitativnímu šetření SEPM, které bylo zacíleno pouze na ženy, vedla rozhovory s oběma partnery, což jí umožnilo získat i mužský pohled na danou problematiku. Vítečkové (2010) se podařilo získat širokou škálu důvodů, které odrazují nesezdané páry od manželství. Tyto důvody rozlišila na: a) vnější (vliv okolností a situačních bariér, vliv okolí a vliv

---

⁵ První specializované reprezentativní šetření zaměřené na sociální, ekonomickou a rodinnou situaci neprovdaných matek v kontextu vdaných matek v České republice po roce 1989. Sledován byl datový soubor 1 160 žen, které porodily první dítě v letech 1995-2006.

nastavení sociálního systému), b) důvody týkající se vztahu samotného, c) vnitřní důvody vztahující se k hodnotám, postojům, životnímu stylu, ale i k předchozím zkušenostem a znakům osobnosti. Nejčastěji uváděným důvodem byl výrok, že manželství je formalita. Velkou roli hrály i obavy ze změny vztahu, nejistota ve vztahu, která pramenila z dřívějších zkušeností s partnerskými vztahy, zkušenosti z původní rodiny a zkušenosti s neúspěšným manželstvím v okolí. Významnou skupinu důvodů tvořily také vnější okolnosti, které bránily sňatku, především svatba v těhotenství a finanční nákladnost svatby. Výpovědi mužů a žen se v důvodech k nesezdanému soužití příliš nelišily (Vítečková, 2010).

Anne Reneflot (2006) popisuje čtyři skupiny argumentů, které by mohly být zásadní při rozhodování nesezdaných párů, zda uzavřou manželství nebo budou dále pokračovat v nesezdaném soužití:

- 1) První skupinu představují argumenty týkající se **kvality současného vztahu**. Partneři se v tomto případě rozhodují na základě srovnání aktuální životní situace s možnými alternativami. Pokud jsou ve vztahu děti, zvyšuje se u mužů i u žen hodnota jejich vztahu, i když z poněkud odlišných důvodů. Pokud by došlo k rozpadu vztahu, zůstávají ženy často osamocené s dítětem nebo vytváří vztah, do kterého si berou dítě s sebou, muži zase častěji ztrácejí každodenní kontakt se svým dítětem.
- 2) Další skupinu argumentů zahrnují **představy o změně kvality vztahu po svatbě**. Partneři zvažují, co by jim vstup do manželství přinesl. Spolu s právní ochranou a systémem daní a dávek hrají významnou roli postoje k manželství. Oproti nesezdanému soužití je manželství spojováno s tradičním rozdělením genderových rolí, k čemuž mohou mít výhrady zejména ženy. V dnešní době ženy investují více času do vzdělání a snaží se sladit pracovní a rodinný život. Pokud považují manželství za překážku k dosahování těchto cílů, dávají přednost nesezdanému soužití. U mužů, kteří jsou orientováni více individualisticky, může manželství představovat hrozbu pro jejich nezávislost a mohou si ho také spojovat s vyššími nároky na roli živitele rodiny.
- 3) Do třetí skupiny patří argumenty týkající se **časové a finanční náročnosti organizace svatby**. Rozhodování často závisí na tom, zda by svatbu financovali rodiče či samotné páry.

- 4) Poslední skupinu tvoří **normativní tlak okolí**. Navzdory liberálnějšímu postojům společnosti k nesezdanému soužití, mohou být nesezdané páry vystaveny tlaku rodiny a přátel, aby uzavřeli manželství. Nesezdaní muži jsou pak odolnější tlaku okolí více než ženy a méně také usilují o vstup do manželství.

2.4 Právní a sociální aspekty nesezdaného soužití s dětmi

Cílem této kapitoly je nabídnout základní přehled legislativních a sociálních opatření, která nesezdaná soužití s dětmi regulují, podporují nebo se ho jiným způsobem dotýkají.

Právní aspekty

Postavení dětí narozených v manželství i mimo něj je zásadně stejné a toto právo je zaručeno i v Listině základních práv a svobod (zák. č. 2/1993 Sb.)⁶. Práva a povinnosti rodiče ve vztahu k dítěti jsou zaručena bez ohledu na skutečnost, zda rodiče jsou či nejsou sezdáni. V některých situacích však jisté právní rozdíly vyvstanou a to například v případě určování otcovství, osvojení dítěte nebo při ukončení vztahu rodičů a určení poměrů dítěte.

Pokud se narodí dítě manželům, tak je manžel matky považován za otce dítěte a je zapsán do rodného listu dítěte. Je tomu tak i ve chvíli, když se dítě narodí do uplynutí třístého dne poté, co manželství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné. Pokud se ovšem mezitím matka znovu provdá, otcem je manžel pozdější. Při zápisu do matriky narození pak musí matka existenci manželství osvědčit a předložit oddací list. U nesezdaných partnerů je možné **určit otcovství** souhlasným prohlášením matky a jejího partnera. Děje se tak osobně před soudem nebo před matričním úřadem. Lze tak podle zákona učinit i v případě určení otcovství u dítěte ještě nenarozeného, je-li již počato. Tento postup se jeví jako vhodný, protože pomáhá uplatňovat práva otce v nemocničním zařízení, umožňuje mu v případě zdravotních problémů matky převzít péči o dítě a to i v krajním případě úmrtí matky při porodu, kdy by bylo nemožné určit otcovství souhlasným prohlášením rodičů. Pokud chybí souhlasné prohlášení rodičů, rozhoduje o určení otcovství soud (zák. č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, zák. č. 301/2000 Sb. o matrikách, jménu a příjmení).

---

⁶ Právní rozdíl mezi dětmi narozenými v manželství a mimo manželství byl v Československu, resp. České republice zrušen od roku 1950 (zákon 265/1949 Sb.).

Ke komplikacím může docházet u rodičů, kteří mají **jiné příjmení než dítě**. V současnosti se do nabytí zletilosti dítěte neuvádí jeho identifikační údaje do občanského průkazu. Rodiče s odlišným příjmením tak musí dokazovat své rodičovství předložením rodného listu (zák. č. 328/1999 Sb. o občanských průkazech).

V případě **osvojení dítěte** hovoří zákony jednoznačně ve prospěch manželů. Osvojiteli se mohou stát pouze manželé nebo jeden z manželů, přičemž manželé musí podat návrh jako společní osvojitelé. Nesezdaným párům toto zákon neumožňuje. Pokud chtějí partneři společně osvojit dítě, nezbyvá jim nic jiného než vstoupit do manželství (zák. č. 89/2012 Sb. občanský zákoník).

V otázce **ukončení vztahu** partnerů a manželů, kteří jsou rodiči nezletilého dítěte, dochází k dalším rozdílům. V případě rozvodu soud manželství nerozvede, dokud není rozhodnuto o poměrech dítěte v době po rozvodu. Nesezdaní partneři, kteří se rozejdou, nejsou v tuto chvíli žádným způsobem nuceni upravovat svá práva a povinnosti k dětem, ať již dohodou nebo rozhodnutím soudu (zák. č. 89/2012 Sb. občanský zákoník).

Je zřejmé, že nesezdané soužití nedosahuje stejných právních podmínek jako instituce manželství. Pokud ale mají partneři zájem, mohou alespoň některé právní oblasti ošetřit prostřednictvím jednotlivých dohod a smluv.

Sociální aspekty

Podpora směřující od státu k rodinám může probíhat různými způsoby, přičemž za jednu z nejdůležitějších je považována podpora finanční. Přímá peněžitá podpora má v České republice podobu dávek plynoucích ze sociálního zabezpečení⁷ (dávky sociálního pojištění, sociální péče a státní sociální podpory), druhým, nepřímým způsobem přerozdělení finančních prostředků jsou daňová opatření⁸ (MPSV, 2004).

Nabízí se otázka, nakolik může nastavení dávkového a daňového systému ovlivnit to, v jakém typu rodinného soužití lidé žijí. Do roku 2007 byl v českém prostředí systém sociálních dávek nastaven tak, že příliš nemotivoval nesezdané páry s dětmi vstoupit do manželství (Katrňák, 2006). Z ekonomického hlediska bylo pro

---

⁷ Mezi nejdůležitější dávky, které plynou rodinám s nezaopatřenými dětmi ze systému sociálního zabezpečení, patří peněžitá pomoc v mateřství, která je řazena mezi dávky nemocenského pojištění, dále rodičovský příspěvek, přídavek na dítě, porodné a příspěvek na bydlení, které spadají pod státní sociální podporu. Poslední tři zmíněná opatření jsou závislá na výši příjmu domácnosti. Směřují tak k rodinám s nízkými příjmy (MPSV, 2017).

⁸ Mezi daňová opatření podporující rodiny patří sleva na dani na manželku/manžela, daňové zvýhodnění na vyživované dítě, sleva na dani pro rodiče za umístění dítěte a daňová uznatelnost nákladů zaměstnavatele na péči o dítě (více viz zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů).

svobodné matky výhodnější předstírat osamocenost, protože matky samoživitelky měly nárok na prodlouženou výplatu peněžité pomoci v mateřství, a to o devět týdnů déle než vdané ženy. Nasvědčují tomu i data z výzkumu *Sociální a ekonomické podmínky mateřství* z roku 2006. Svobodné matky, které zdůrazňovaly, že se z finančních důvodů neprovdaly za svého partnera před narozením dítěte, odkládaly uzavření sňatku na dobu po uplynutí prodloužené mateřské dovolené (Soukupová, 2007).

V současné době není pro nesezdané páry s malými dětmi příliš výhodné předstírat neúplnou rodinu. Počínaje rokem 2008 byly uskutečněny reformní kroky, které jsou nasměrovány k podpoře tradiční rodiny. Došlo ke zrušení delšího nároku na peněžitou pomoc v mateřství pro samoživitelky, zpřísnění podmínek nároku na dávky státní sociální podpory i zvýšení slev odečitatelných z daně na manžela/manželku a vyživované dítě. Právě daňové úlevy zvýhodňují spíše úplné rodiny, především pak manželské páry s dětmi (HÖHNE, 2008). Sociální systém na neúplné rodiny sice nezapomíná, ale zaměřuje se na ně v případě, že mají příjmy okolo životního minima. Z nastavení systému tak mohou profitovat účelově nesezdaná soužití s nízkými příjmy. Pokud je jeden z partnerů ekonomicky neaktivní, dorovná se mu příjem do životního minima, které je mimo jiné určováno i velikostí domácnosti. Nesezdaným párům, které žádají o dorovnání samostatně, tak může být vyplacena vyšší dávka sociální péče, než kdyby žádali dohromady jako jedna domácnost (Soukupová, 2007).

Informace o současné sociálně ekonomické situaci českých rodin s dětmi přináší *Zpráva o rodině*, kterou vytvořil kolektiv autorů Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí. Z analýzy dat výběrového šetření *Příjmy a životní podmínky domácnosti* (SILC-2015) vyplynulo, že častějšími příjemci sociálních dávek zůstávají samoživitelé a oproti manželům i kohabitující páry, ačkoliv i jejich okruh se výrazně snížil. V případě úplných rodin pak vykazují manželské páry oproti těm nesezdaným dlouhodobě vyšší příjmy, což je dáno souhrou několika faktorů: nesezdaní partneři zastávají častěji egalitárnější postoje k dělbě rolí, v roli hlavního živitele rodiny se nezdá objevuje žena, partneři mohou mít díky oddělenému hospodaření menší přehled o všech příjmech a své opodstatnění mohou mít i nižší či nulové šance na čerpání daňových úlev (na děti a především na manžela nebo manželku). Celkově vykazují nesezdaná soužití spíše nižší socioekonomický status (Kuchařová a kol., 2017).

Právě rozdílná socioekonomická úroveň rodin může podle Krause (2008) zapříčinit, že některé domácnosti řeší svojí nepříznivou finanční situaci půjčkami a nepřiměřeně se zadlužují. Tyto rodiny jsou pak ohroženy sociálním vyloučením, což

může negativně ovlivnit celý socializační proces. V důsledku toho se děti ze sociálně slabých rodin nezhůdká stávají obětí šikanování a častěji se v takových rodinách vyskytuje i deviantní chování.

3 Kvalitativní výzkum nesezdaných párů s dětmi

V předchozích kapitolách byl představen fenomén nesezdaného soužití a nastíněna problematika rodičovství v tomto typu rodinného uspořádání. Třetí kapitola představuje metodologické kroky a výsledky interpretativní fenomenologické analýzy (dále jen IPA) rozhovorů s nesezdanými páry.

V českém prostředí je velká část výzkumných poznatků o nesezdaném soužití založena na kvantitativním zpracování dat. Celá řada výzkumníků se zabývá otázkou mimomanželské plodnosti v alternativních formách rodinného uspořádání (např. Rychtaříková, 2006, 2013, Katrňák, 2006, Chaloupková, 2007, 2011, Hamplová, 2007, Zeman, 2007, Soukupová, 2007, Dudová, 2007). Kvalitativní pohled, který umožňuje hlouběji proniknout do podstaty problematiky, se postupně rozvíjí až v posledních letech. Spíše ojedinělým projektem zabývajícím se rodičovstvím v nesezdaném soužití, je kvalitativní studie Vítečkové (2010), která uskutečnila hloubkové rozhovory s nesezdanými rodičovskými páry.

3.1 Výzkumný cíl, výzkumné otázky

Výzkumným cílem práce je provedení sondy do života nesezdaných párů a hledání vnitřních významů a aspektů jejich soužití s akcentem k deskripci a interpretaci jejich prožité zkušenosti s nesezdaným soužitím a s ním spojeným rodičovstvím.

Vzhledem k tomu, že nesezdané soužití představuje vztahový koncept, zajímaly nás v této souvislosti životní zkušenosti párů, které aktuálně žijí a vychovávají vlastní dítě v nesezdaném soužití, jejich reflexe, jak své soužití partneri vnímají a prožívají. Pro naplnění výzkumného cíle pak považujeme za významnou jejich konkrétní zkušenost života a pochopení, jaký má tento život pro nesezdané páry smysl, co v něm nalézají a jak tyto postoje souvisejí s jejich rodičovstvím. Mnohé výzkumy zaměřené na rodinné a reprodukční chování využívají pohled pouze jednoho z partnerů a to především žen. Perspektiva obou partnerů se tak jeví jako vhodná pro rozšíření pohledu na danou problematiku.

Předpokládáme, že každý z respondentů může přisuzovat své osobní zkušenosti s partnerstvím a rodičovstvím v nesezdaném soužití jiný význam a důležitost.

Výzkumné uchopení této subjektivity tak může být východiskem pro porozumění zkušenosti s životem v nesezdaném soužití z perspektivy zúčastněných párů.

Vzhledem k povaze výzkumného cíle je výzkumná otázka formulována spíše otevřeně. To, co vnímají respondenti z této zkušenosti jako významné, se projeví v tématech, která se objeví v průběhu analýzy. Základní výzkumná otázka tedy zní: **Jak nesezdané páry vnímají a prožívají své partnerství a rodičovství v nesezdaném soužití?**

Na základě vybraného tématu a stanoveného cíle výzkumu byl pro tuto práci zvolen kvalitativní přístup, který „...*pro popis, analýzu a interpretaci nekvantifikovaných či nekvantifikovatelných vlastností zkoumaných psychologických fenoménů naší vnitřní a vnější reality využívá kvalitativních metod*“ (Miovský, 2006, s. 18). Právě metody kvalitativního přístupu umožňují zkoumat významy i procesy v partnerských vztazích, jakož i získat detailnější informace a nové pohledy na jevy, o nichž již něco víme, avšak chceme dospět k jejich lepšímu porozumění (Strauss a Corbinová, 1999). Pomocí kvalitativního přístupu lze tedy „...*věnovat pozornost tomu, jak různí lidé reagují na stejné události či změny odlišně a zejména jak je odlišně prožívají a interpretují v závislosti na svých výchozích podmínkách*“ (Cohler a Hostetler, 2004, in Hašková a Dudová, 2014, s. 45).

3.2 Výzkumný vzorek

Pro potřeby práce byl použit záměrný výběr výzkumného vzorku. Respondenti byli cíleně vyhledáváni tak, aby splňovali kritéria, která mají zaručit homogenitu vzorku a dobrou reprezentaci zkoumaného fenoménu, což je podle Koutné Kostínekové a Čermáka (2013) hlavní požadavek studie využívající přístup IPA. Prvním kritériem byla délka trvání nesezdaného soužití, jež by měla být alespoň tři roky, aby mohli vybraní jedinci čerpat ze svých dlouhodobějších zkušeností. Druhým kritériem byla podmínka biologického rodičovství obou partnerů, kteří aktuálně vychovávají své dítě v nesezdaném soužití. Posledním kritériem byl pak požadavek účasti obou partnerů ve výzkumu.

Pokud se jedná o velikost vzorku, je při využití kvalitativního výzkumného rámce vhodné začít jedním nebo několika málo případy a snažit se dostat do jejich hloubky (Miovský, 2006). V případě použití metody IPA ve studentských projektech radí Smith a kol. (2009) pracovat se vzorkem 3–6 respondentů. Je tak možné získat

bohatá data a provést detailní analýzu jednotlivých případů. S ohledem na doporučení zvoleného přístupu byly osloveny tři vytipované páry. Aby nedošlo k ovlivňování výzkumu znalostí situace daného páru, byla předem vyřazena nesezdaná soužití blízkých přátel a širší rodiny výzkumníka. Pozornost tak byla nasměrována na páry v širším okolí a známé přátel. Potenciální účastníci výzkumu byli prostřednictvím společných přátel požádáni o telefonní číslo a následně přímo kontaktováni. Ačkoliv přislíbili svoji účast všichni oslovení, výzkumu se nakonec zúčastnily kvůli pracovnímu vytížení pouze dva páry, které souhlasily s rozhovory a splňovaly zadaná kritéria.

Všem respondentům byla zaručena anonymita, proto jsou jejich křestní jména změněna na jména fiktivní. Na tomto místě je uvedena pouze jejich stručná charakteristika (viz Tabulka 1). Blíže budou páry představeny v podkapitole věnující se výsledkům analýzy dat (podkapitola 3.5).

Tabulka 1: Vybrané charakteristiky nesezdaných párů

Nesezdaný pár	Věk respondentů	Délka společného soužití	Počet dětí	Věk dětí
Pár A Anežka/Adam	33/38 let	10 let	1+1 na cestě	3 roky
Pár B Barbora/Bořek	30/44 let	3 roky	1	2 roky

3.3 Tvorba dat

Pro získání dat byl použit polostrukturovaný rozhovor a to nejen kvůli faktu, že je nejčastěji používanou metodou v rámci IPA, ale také proto, že skýtá řadu výhod. Především se jedná o jeho flexibilitu, která umožňuje respondentovi volně mluvit a přemýšlet o tématu. Výzkumníkovi zase dává možnost věnovat se tomu, co se během rozhovoru vynořuje, co je pro respondenta důležité a současně rozhovor usměrňovat tak, aby se neodklonil od původního tématu (Smith, 2004, in Koutná Kostínková a Čermák, 2013).

Setkání se uskutečnila na žádost respondentů v jejich domácím prostředí, což mělo pozitivní vliv na vstřícnou a uvolněnou atmosféru, která při dotazování panovala. Rozhovory byly realizovány s každým partnerem zvlášť. Tento postup byl zvolen

s ohledem na skutečnost, že se jedná o citlivé, osobní téma. Při společném rozhovoru by tak mohli mít respondenti problém s otevřenou komunikací kvůli obavám z reakce partnera i případné konfrontace. V případě odděleného rozhovoru může zase docházet u respondentů k obavám z vyzrazení toho, co v souvislosti s partnerem říkají, proto byli hned na začátku rozhovoru všichni ujištěni, že obsah sdělení je zcela důvěrný.

Důležitá byla také časová návaznost rozhovorů, která měla zabránit tomu, aby si partneři vyměňovali informace o průběhu rozhovoru, což by je mohlo ovlivnit při vlastních výpovědích a způsobit tak zkreslení získaných dat. Pozornost byla též věnována nebezpečí ovlivnění tazatele rozhovorem s jedním partnerem při kladení otázek druhému partnerovi. To se díky časové následnosti, která nedávala tazateli prostor pro detailní zkoumání a vytváření domněnek, dařilo minimalizovat.

Ještě před samotným započítím rozhovoru probíhala s respondenty neformální komunikace, která měla zajistit, aby respondenti vstupovali do rozhovoru uvolnění. Poté byli seznámeni s účelem dotazování, s principy nahrávání rozhovoru a následnou manipulací se záznamem. Bylo jim zaručeno, že získané informace poslouží výhradně k účelům této diplomové práce a ke zveřejnění dojde jen v případě jejich předchozího souhlasu. Zároveň byli ujištěni, že nemusí odpovídat na otázky, které by jim byly nepříjemné a mohou z výzkumu kdykoliv odstoupit. Po ukončení nahrávání byli respondenti požádáni o zpětnou vazbu na průběh celého rozhovoru. Daly se tak zachytit negativní pocity, které se mohly objevit v souvislosti s probíranými tématy. Nikdo z účastníků o takových pocitech nevypovídal, naopak zmiňovali užitečnost rozhovoru, který jim umožnil utřídit si myšlenky.

Tematické okruhy otázek pro polostrukturovaný rozhovor byly vytvořeny v souladu s cílem výzkumu a výzkumnou otázkou (viz příloha č. 1). S ohledem na povahu zvoleného metodologického přístupu plnily jednotlivé okruhy spíše orientační funkci. Konkrétní znění otázek a jejich pořadí se přizpůsobovalo aktuální situaci a průběhu rozhovoru. Respondentům byly také kladeny doplňující otázky, které přímo reagovaly na jejich výpovědi.

Délka trvání jednotlivých rozhovorů se pohybovala mezi 40 až 50 minutami. Rozhovory byly se souhlasem respondentů nahrávány na záznamové zařízení mobilního telefonu a následně převedeny do elektronické podoby. Pro potřeby analýzy byl zásadní doslovný přepis nahrávek. Vzhledem k časové náročnosti se nečekalo, až budou hotové rozhovory obou párů a k prvním přepisům se přistoupilo hned v následujících dnech po rozhovorech s úvodním párem. Text se poté vytiskl s širokými okraji, do kterých se

v průběhu analýzy zapisovaly poznámky a komentáře. Podrobný popis postupu analýzy dat nabízí následující podkapitola.

3.4 Postup analýzy dat – IPA

Pro analýzu získaných dat byla využita interpretativní fenomenologická analýza (*interpretative phenomenological analysis – IPA*), která napomáhá detailnímu prozkoumání a porozumění individuální zkušenosti člověka. Tento kvalitativně analytický, původně psychologický přístup rozvíjený Jonathanem A. Smithem, se podle Koutné Kostíkové a Čermáka (2013, s. 9) „...jeví jako vhodná perspektiva, z níž můžeme pohlížet na kvalitativní data, jestliže chceme popsat a interpretovat způsob, jakým nositel zkušenosti, která nás zajímá, přisuzuje této zkušenosti význam“.

Samotná analýza dat byla provedena v souladu s obecně analytickým postupem IPA (dle Smith et al., 2009, s. 82-100). První krok spočíval v opakovaném čtení přepisu rozhovoru. Cílem bylo zaujmout tzv. *insider's perspective*, tedy snaha vcítit se do respondenta a být blízko vidění jeho světa (Koutná Kostíková, Čermák, 2013). Jako velmi užitečný se také ukázal opakovaný poslech nahrávky rozhovoru, který umocnil aktivní zájem o data. Poté následovala tvorba počátečních poznámek a komentářů, které byly vepisovány do levého okraje textu. V této části analýzy bylo důležité věnovat pozornost sebemenším detailům, aby bylo možné postihnout vše, co je v textu důležité.

Pro lepší orientaci byly komentáře rozděleny na *deskriptivní*, zachycující obsah respondentových sdělení, *lingvistické*, zaměřující se na specifické užívání jazyka a *konceptuální*, představující úvahy a otázky, které vyvstávají při čtení (Koutná Kostíková, Čermák, 2013). Při tvorbě jednotlivých typů komentářů pak bylo z praktických důvodů využíváno barevné rozlišení textu.

Další krok analýzy již vyžadoval více práce s vlastními poznámkami a komentáři. Jejich prostřednictvím byla formulována tzv. *rodící se témata* (Koutná Kostíková, Čermák, 2013). Názvy těchto témat byly oproti původním poznámkám více abstraktní, avšak stále zakotvené v textu. Nezřídka se zde objevily i přímé citace a metafory samotných respondentů. Pro přehlednost byla vzniklá témata vkládána do pravého okraje textu. Následovalo hledání vzájemných souvislostí mezi jednotlivými tématy. Byl vytvořen seznam všech témat podle toho, v jakém pořadí se vyskytovaly v textu, a na základě porovnání podobností poté došlo k seskupení dílčích témat do

tematických shluků. Na závěr tak bylo možné vytvořit seznam nadřazených témat s podtématy, která se pod ně shlukují.

U všech rozhovorů byly v rámci analýzy použity stejné kroky, jaké jsou popsány výše. S detailní analytickou prací však bylo důležité začínat s časovým odstupem, aby bylo možné oprostít se od předcházejícího rozhovoru a nenechat se ovlivnit jeho analýzou. Právě individuální přístup ke každému rozhovoru mohl zajistit vznik nových témat. Vzhledem ke snaze zachytit párovou perspektivu, následovalo propojení individuálních analýz v rámci každého z párů. Při hledání souvislostí mezi zkušenostmi partnerů byla některá původní témata díky podobnostem sloučena, jiná zase revidována či přejmenována. Výsledkům individuálních i párových analýz se věnuje samostatná podkapitola.

3.5 Výsledky analýzy dat

Tato část práce se zaměřuje na analýzu a interpretaci získaných dat. Pro lepší přehlednost je na začátku každé individuální i párové analýzy uvedena tabulka vzniklých témat a jejich podtémat. Interpretovaná data jsou prokládána doslovnými citacemi respondentů, které umožňují lepší orientaci v daném tématu a zachycující esenci jejich životních zkušeností. Citace celých výroků či pouze slovních spojení, jsou psány kurzívou a dány do uvozovek. V rámci párových analýz je kladen důraz na to, jak oba partneři jednotlivá témata reprezentují, jak se jejich zkušenosti vzájemně doplňují, případně kde se rozcházejí, a jaké mají tyto podobnosti a rozdíly pro pár důsledky.

3.5.1 Pár A

Anežka a Adam spolu začali žít v nesezdaném svazku před deseti lety. V té době měli za sebou půlroční známost, která byla založena především na telefonním a písemném kontaktu, protože Adam pobýval v zahraničí. Ačkoliv oba pocházejí ze severu Čech, seznámili se spolu při studiu na vysoké škole v západních Čechách, kde se také posléze usadili. Anežka dokončila studium práv a nyní je na rodičovské dovolené. Adam studia zanechal a pracuje jako projektový manažer v neziskovém sektoru. Vychovávají společně tříletého syna a v blízké době očekávají další přírůstek do rodiny.

„Neděláme všechny kroky, který jsou v životě běžný (smích)...nejsme úplně ten příklad normálního páru.“ (Anežka)

3.5.1.1 Individuální témata - Anežka

Tabulka 2: Přehled hlavních témat – Anežka

Nadřazená témata	Podtémata
1. Úplně jiná cesta	a) Tradiční představa o manželství a rodičovství
	b) Svatba se nekoná
	c) Smíření se s myšlenkou života v nesezdaném soužití
2. Dítě a soužití	a) Jde to i s dětmi
	b) Dítě jako závazek
3. Obavy	a) Obavy ze zásahu institucí do soukromí
	b) obavy ze změny kvality vztahu

1. ÚPLNĚ JINÁ CESTA

a) TRADIČNÍ PŘEDSTAVA O MANŽELSTVÍ A RODIČOVSTVÍ

Anežka prožila s Adamem několik let ve společné domácnosti, aniž by řešila podobu jejich partnerského vztahu. Důležitým momentem, ve kterém se začala zabývat otázkou života v nesezdaném soužití, bylo, když pomýšleli s Adamem na vstup do rodičovství. Na rozdíl od současnosti měla v té době jasnou představu o tom, jakým směrem se bude její život dál ubírat: „*Bylo to pro nás výrazný téma asi před, čtyřma, pěti lety...rozhodovali jsme se o početí, o založení rodiny...myslela jsem si, že je to jasná věc, že manželský svazek bude...ani mě nenapadlo, že by to mělo být jinak.*“

Anežka pochází z tradiční, učitelské rodiny. Její rodiče i všichni blízcí jsou manželé, jak sama říká „*jsou to dlouhotrvající svazky, fungující*“. Připouští, že v jejím pohledu na rodinné soužití sehrála roli její původní rodina: „*S ohledem na rodinné zázemí, ze kterého pocházím...když to pro mě bylo téma, tak jsem si tradičně od rodičů a od rodiny myslela, že manželství je samozřejmost...a vlastně mě nenapadaly vůbec myšlenky, že bych měla žít v jiném svazku než v manželství.*“

Anežka také vycházela ze zkušenosti z předešlého pětiletého vztahu. Žila v té době s partnerem, se kterým sdílela podobný postoj ke společnému soužití: „*Myslím, že by to směřovalo k tomu, že bychom se vzali, že jsme byli oba dva takhle nastavení.*“

Poté potkala Adama, který měl odlišnou představu o vývoji jejich vztahu a ukázal jí tak „úplně jinou cestu“.

b) SVATBA SE NEKONÁ

Anežku udivilo, když její partner zaujal ke společnému soužití jiný postoj než ona a dělalo jí dlouhou dobu problém, než se s tím vyrovnala: „...překvapilo mě, že se přítel k ničemu neměl...trošku mě vyvedl z míry, že to nevidí stejně a ty jeho důvody jsem se hodně dlouho snažila nějakým způsobem zpracovat a pochopit“. I když si není Anežka jistá, že se jí to úplně podařilo, přistoupila při vyjednávání o podobě vztahu na variantu nesezdaného soužití. Přiznává, že ji přítel přiměl k tomu, aby začala uvažovat jinak a ona tak postupně přehodnotila svůj pohled na manželství: „...musela jsem vlastně přemýšlet o tom, co vůbec manželství je a jestli je důležitý a proč vůbec takový kroky dělat a nedělat něco jenom proto, že se to tak dělá. Časem zjišťuju, že mě to dovedlo k tomu, že jsem o manželství začala přemýšlet tak, že už to není samozřejmost.“

c) SMÍŘENÍ SE S MYŠLENKOU ŽIVOTA V NESEZDANÉM SOUŽITÍ

Pro Anežku přestalo být téma manželství aktuální, a to i v situaci, kdy čekají s partnerem další přírůstek do rodiny. Jelikož se touto otázkou zabývali při plánování početí prvního syna a nikam se ve svých debatách od té doby neposunuli, považuje to za uzavřené: „Neřeším to, je to furt stejný. Vlastně si myslím, že tady to jsme probrali před tím plánováním rodičovství. K něčemu jsme dospěli a já jsem se vlastně smířila s myšlenkou, že pravděpodobně nebudu vdaná.“ Anežka si připouští, že může být spokojená a fungovat i v současné podobě vztahu: „Jsem spokojená, tak jak jsem, nechci to směřovat někam dál, nepotřebuju to.“

Také přístup původní rodiny Anežku překvapil. Ačkoliv by si podle ní rodiče i prarodiče přáli, aby měla manželskou rodinu, pocituje z jejich strany respekt k jejímu rozhodnutí žít v nesezdaném svazku: „...kdysi ze začátku před prvním synem možná řešili, že nejsme sezdaný, ale smířili se s tím, že se brát nebudeme...jsou rádi, že nám to funguje...možná by byli radši, kdybychom sezdaní byli, ale rozhodně nás do ničeho netlačí nebo, že by k tomu dávali nějaký komentář, to ne. Vlastně jsem i překvapená od svých prarodičů, kteří mají tradiční myšlení a to že jsme v nesezdaném svazku přijali jako realitu a jsou rádi, že fungujeme.“

2. DÍTĚ A SOUŽITÍ

a) JDE TO I S DĚTMI

Před narozením prvního syna si Anežka neuměla představit, že bude mít nemanželskou rodinu. Měla strach, že taková forma rodinného uspořádání může mít na děti negativní dopad, a to především z důvodu despektu okolí: „...myslela jsem si, že to nutně potřebuju a že mít děti v nemanželském svazku prostě nejde a že to ty děti může poškodit, mě to poškodí, ale spíš asi v rámci okolí a přijímání nás jako rodiny.“ Nic takového se ale Anežce v průběhu let nepotvrdilo: „Nesetkala jsem se s tím, že by to byla nějaká potíž, že by nás to nějak diskriminovalo.“ Dnes si uvědomuje, že život v nesezdaném soužití nemusí její rodině za každou cenu ublížit a „taky to jde a funguje“.

b) DÍTĚ JAKO ZÁVAZEK

Soužití s Adamem považuje Anežka za spokojené, stabilní a vnímá, že na to má velký vliv i jejich společné rodičovství. Právě přítomnost syna podle ní představuje faktor směřující k většímu závazku ve vztahu. Myslí si, že v okamžiku, kdy lidé nemají děti, tak mají větší šanci zvládnout vztahovou krizi ti, kteří jsou v manželství: „...možná potom jsou lidi víc schopní, ochotní na tom pracovat, aby k rozpadu nedošlo, protože už jsou v nějakým formálním svazku, už si něco stvrдили.“ Ale v případě, že je ve vztahu přítomné dítě, nevnímá rozdíl mezi rozpadem nesezdaného svazku a rozpadem manželství: *V okamžiku, kdy jsou ve vztahu děti, tak si myslím, že je to úplně stejný, že tam nejde naprosto vůbec o manželství, ale o dopad na děti a ta rodina je taková jaká je v manželství i nemanželském.*

3. OBAVY

a) OBAVY ZE ZÁSAHU INSTITUCÍ DO SOUKROMÍ

Anežka se několikrát zmínila o svých negativních pocitech, které ji přepadají v souvislosti s představou, že by se její rodina dostala do nějaké krizové situace, kterou není možné z právního hlediska vyřešit tak, jako v případě manželství. Uvědomuje si, jaká úskalí může nesezdanému páru přinést nemoc či smrt jednoho z partnerů: „Věc, se kterou bych se nerada setkala a doufám, že se to nikdy nestane, je, že jeden z nás bude nemocný a nebude mít dostatek informací o druhém.“ Ve svých úvahách se dostala i k myšlence, že si nechá právně ošetřit případnou smrt: „Před narozením prvního syna

jsem přemýšlela o tom, co se může stát v případě, že zemřu při porodu, ...ta myšlenka mě zatím asi napadala nejvíc, protože porod je riziková věc, ...a jak to bude v budoucnu se zabezpečením jednak dítěte a pak taky Adama, protože máme společné finance. Je to úplně stejný jako v manželství. Co nabýváme, nabýváme společně, a proto jsem v rámci dědictví přemýšlela, že bych napsala závěť.“

Anežka se obává i toho, že se v interakci s okolím mohou časem objevit problémy kvůli odlišnému přijetí dítěte: *„Zatím jsem se nesečkala s tím, že bych měla nějaký problém, ale spíš je to tím, že syn ještě nechodí do školky a vlastně jsme se úplně nedostali do kontaktu s úřady nebo s jinými institucemi. U lékaře je to zatím jedno, ale myslím si, že to může nastat. A vlastně tady to je věc, která mi je nepříjemná.“*

b) OBAVY ZE ZMĚNY KVALITY VZTAHU

Při úvahách o stabilitě vztahu došla Anežka k závěru, že je spokojená s tím, v jakém rodinném uspořádání žije. Naopak se obává, že pokud by svůj vztah s Adamem formalizovali, mohla by se tím jeho kvalita změnit: *„Říkám si teďka, že jsem vlastně ráda, že mám funkční partnerství, ve kterém bych se dejme tomu bála, že kdybychom se vzali, jestli by nám to nenarušilo vztah. Člověk se bojí svázanosti, že by nás to tlačilo někam, kam nechceme.“* Její obavy také posiluje skutečnost, že se okolní manželské páry často rozpadají: *„Zjistila jsem to i vlivem okolí, okolností všech, kdy je kolem mých vrstevníků výrazná rozvodovost a nefunkčnost manželství.“*

3.5.1.2 Individuální témata – Adam

Tabulka 3: Přehled hlavních témat – Adam

Nadřazená témata	Podtémata
1. Nesezdané soužití jako životní strategie	a) Absence vnitřní motivace k manželství
	b) Relativizace zažitých představ
	c) Zachování a kultivace partnerství
2. Hodnota rodiny	a) Rodina je základ
	b) Rozpad mezigeneračních rodinných vztahů
3. Právo a majetek	a) Co je moje, je i tvoje
	b) Sepsané dohody jako nouzové řešení

1. NESEZDANÉ SOUŽITÍ JAKO ŽIVOTNÍ STRATEGIE

a) ABSENCE VNITŘNÍCH MOTIVŮ K MANŽELSTVÍ

Adam přiznává, že pro něj bylo „jednodušší vstoupit do vztahu, začít se poznávat, vytvářet představy nějakýho budoucího fungování a hledat stavební kameny jinde než v instituci manželství“. Sňatek pro něj postrádá v dnešní době význam. Formát manželství vnímá jako přežitek, kterému se „hledají zdůvodnění, proč má ještě stále trvat“. Adam necítí potřebu měnit své základní nastavení a pochybuje o tom, že k takovému kroku dojde: „...u mě se to jako nezmění, že bych toužil po tom se ženit“. Svůj postoj nemění ani přes to, že jeho matka „někdy nenápadně naznačuje“ a Anežky rodiče by si to „přirozeně přáli taky“. Samozřejmě i Anežka „si přála tady tím projít“. Adam připouští, že v době, kdy řešili otázku zakládání rodiny, docházelo k neshodám kvůli odlišné představě o budoucí podobě jejich rodinného soužití: „...nebyla s tím úplně spřízněná, v podstatě s nějakým oddalováním nebo jako spíš teoretizováním, zda ano ne nežli konat“.

b) RELATIVIZACE ZAŽITÝCH PŘEDSTAV

Adam přistupuje k otázce partnerského soužití velice racionálně a nabourává tak představu o osudovosti ve vztahu: „Plánovat, že dva lidský životy spolu půjdou opravdu od momentu setkání a oslovení se až do konce svých dnů, žít s tou představou je velmi naivní.“ Adam si uvědomuje, že jeho pohled ovlivnila zkušenost z původní rodiny, která nebyla příliš stabilní: „Rodičům se nejdřív narodila sestra, souběžně s tím se v sedmdesátých letech tedy sezdali. Oba ještě studovali na vysoké škole. Otec Jihoameričan tady působil jako exot. Po dokončení školy, když jsem se narodil, se odjíždělo do jeho domoviny do Bolívie. Po třech letech strávených tam se mamka se mnou a sestrou vrátila do Čech, protože ta stabilita nebyla příliš dokonalá a chtěla ještě podpořit svoji rodinu v Čechách. Otec byl pryč asi osm let a došlo k takovému tomu citovému odloučení. Já v době, kdy mi byly čtyři roky, jsem asi nevnímal tu intenzitu rodinného vazbení, tak abych si to mohl přenést ještě dál do dospívání a do dospělosti. Takže ty vzory nemám tak dokonalý a nevyžaduje je.“

Ve svých úvahách nevychází jen ze zkušenosti ze své původní rodiny, ale i ze svého okolí: „Teď aktuálně se navalilo pár informací z různých partnerství, který jsou podnětný a zajímavý a relativizují v podstatě ty představy, který jsou zažitý z toho dětství, z toho zázemí, z knížek.“ S úsměvem na tváři dodává: „Ještě, že se nechce

Anežka vdávat jako princezna. No, každá chce být princezna a mít toho svého prince, hm.“

c) ZACHOVÁNÍ A KULTIVACE PARTNERSTVÍ

Pro stabilitu vztahu není podle Adama směrodatná forma soužití, ale jeho obsah: *„Vztah v rodině nestojí na tom, zda je formálně vymezený, ale na tom, jestli existuje, prohlubuje se a jestli se o něj pečuje.“* Považuje za zbytečné *„tlačit na pilu“* a snažit se něco měnit nebo ovlivňovat, i když je to s nejlepším úmyslem. Ačkoliv neprovádí s Anežkou žádné pravidelné revize toho, zda je vše v pořádku či je třeba změna, připouští, že *„povahy lidský přinášejí kritický střety a nakonec to přijde samo, že musíš revidovat co je, zda je nebo není krize někde se projevující.“*

Adam s Anežkou se po deseti letech dostávají do fáze, kdy chtějí zakotvovat a tak si pořídili nemovitost. Pro Adama je teď nejdůležitější vytvořit zázemí po budoucí život rodiny: *„Myslím, že se objevujou důležitější věci schopný zastoupit tu ideu manželství. Nahradí se třeba tím budováním zázemí, té chalupy, dalším dítětem a vytvářením ne úplně konkrétních plánů do budoucna ve vztahu ke kariéře Anežky nebo mojí. Prostě co je potřebný, aby bylo připraveno pro tu ne vzdálenou budoucnost, ale relativně blízkou a pro stabilizaci, dobřej pocit z toho bytí.“*

2. HODNOTA RODINY

a) RODINA JE ZÁKLAD

V určitém věku dozráli Adam s Anežkou k rozhodnutí, že nastal čas založit rodinu. Podle Adama toto rozhodnutí vycházelo z *„určité věkovitosti“* nebo by se také dalo říci, že šlo o *„volání přírody“*. Adam při té příležitosti nepřemýšlel o tom, v jaké formě soužití bude jejich dítě vyrůstat. Chtěl mít rodinu bez ohledu na potřebu seždat se. To, že nejsou s Anežkou manželé, podle něj neznamená, že nejsou otec a matka a neformálnost jejich soužití se tak dítěte v podstatě nedotýká: *„Ve vztahu k dítěti to nemůže mít zásadní vliv, ani v rámci výchovy či vzdělávání.“* Adamovi se zdá, že přítomnost syna v nesezdaném soužití *„rozpustila téma manželství jako takového.“* Společnost se podle něj stala otevřenější alternativě v podobě nesezdaného soužití s dětmi, a tak není problém vystupovat jako rodina i navenek.

b) ROZPAD MEZIGENERAČNÍCH RODINNÝCH VZTAHŮ

Důležitým tématem jsou pro Adama mezigenerační vztahy v rodině. Mrzí ho, že se postupně rozpadají. Vysvětluje si to tím, že *„tam není ta síla...dostatek pokory, abychom směřovali pozornost tam, kde je to potřeba. Aby bylo možný zachytit ty generace prarodičů, rodičů, dětí, případně vnoučat v nějaký kontinuitě.“* Podle Adama je důležité, aby si to všichni v rodině uvědomili a měli chuť se střetávat. Právě v souvislosti se širšími rodinnými vztahy Adam zmínil téma svatby. Uznává, že taková událost může mít smysl v momentě, kdy se pojme tak, aby fakticky spojila příbuzné: *„Byl bych schopen to zvládnout, pokud by to byla velká událost, která by měla spojit rodiny. Aby se vypořádala minulost a propojilo se to s přítomností a budoucností, prostě velká veselka, kde se sjede kde kdo...aby vznikly nebo se mohly navazovat zpřetrhaný vazby.“*

3. PRÁVO A MAJETEK

a) CO JE MOJE, JE I TVOJE

Nákup nemovitosti znamená pro Adama a jeho rodinu důležitou věc, která je ale spojena s ekonomickou a legální rovinou: *„...tam už se naráží na jakési požadavky institucí.“* V souvislosti s tím napadají Adama praktické úvahy *„o zjednodušení řešení těch procesů v momentě, kdy se jedná o partnerství institucionalizované.“* Uvědomuje si, že pro některé lidi je kvůli *„vykrytí“* vhodné vstoupit do manželství, ale naopak *„idealisti věří, že je vždycky možné se dohodnout.“* Tomu odpovídá i Adamův postoj: *„Kdyby mě měla Anežka oškubat, tak budu oškubán, ale taky si nemyslím, že k tomu dojde, že na to má příliš zásadní svědomí.“* Vlastnictví hmotných statků není pro Adama tak zásadní: *„Mě by nepřišlo nemožný z praktických důvodů (tím bych obcházel v podstatě to, že nejsme sezdaní), aby jedinou majitelkou byla Anežka. V zásadě bych v ten moment nebyl majitelem něčeho, čeho jsem se spoluúčastnil, ale to je jenom ta majetková stránka.“* To ale Anežka odmítá, chce, aby byli majitelé oba dva. Adam se domnívá, že: *„je to především o jejím pocitu“.*

b) SEPSANÉ DOHODY JAKO NOUZOVÉ ŘEŠENÍ

Anežka navrhovala kvůli právní ochraně ošetřit určité situace sepsáním dohod. Ačkoliv tomu Adam rozumí, není to pro něj prioritou: *„Já bych to bral spíš jako nouzový řešení, až jako v druhém, třetím kroku.“* Adam poukazuje na své a Anežčiny povahové

rysy, které hrají roli v odlišném postoji k této problematice: „*Já jsem takovej kompromisní nebo spíš radši konsensuální, raději budu déle o něčem mluvit než se rozhodovat, ale myslím si se schopností ustupovat, ale ne proti nesmyslu. Radši budu držet nějakou nekomfortní situaci. Anežka má přímočařejší myšlení a ještě ve vazbě na to, že studovala právní vědu, tak se naučila nějaký postupy.* Podle Adama může za Anežčin přístup také její zvnitřnělý pocit vystavený na zodpovědnosti a potřebě nějaké jistoty. Myslí si, že to souvisí s tím, že je žena, matka a pochází z učitelské rodiny. Každopádně k sepsání dohod zatím nedošlo: „*Anežka už zase trochu měkne v těch svých postojích.*“ Adam připouští, že má na Anežku vliv: „*Ono to trošku vypadá, jako kdyby se ty moje postoje přesouvaly na Anežku, ono to tak trošku je a zároveň není. Spíš jak plyne čas a stárneme, vnímáme minulý a současný věci trošku jinak. Anežka je ochotná připustit to, že budeme vyčkávat trošku dýl v určitých věcech.*“

3.5.1.3 Společná témata – Pár A

Tabulka 4: Přehled hlavních témat – Pár A

Nadřazená témata	Podtémata
1. Podoba soužití	a) Vliv partnerů
	b) Vliv původní rodiny
	c) Vliv zkušenosti vrstevníků
2. Hodnota rodiny	a) Rodina především
	b) Dopad soužití na dítě
3. Právní a ekonomické aspekty soužití	a) Majetková otázka
	b) Právní jistoty

1. PODOBA SOUŽITÍ

a) VLIV PARTNERŮ

Ve chvíli, kdy Anežka s Adamem uvažovali o početí dítěte, řešili také otázku budoucí podoby soužití, ve které budou své dítě vychovávat. Partneři připouští, že v té době docházelo ke kritickým momentům. Začaly se mezi nimi objevovat neshody, protože zjistili, že mají o podobě vztahu odlišné představy. Adam zaujal jasně negativní postoj k instituci manželství a Anežku to zaskočilo, protože pro ni bylo nepředstavitelné

mít nemanželskou rodinu. Trvalo nějakou dobu, než stanovisko svého přítele přijala a nakonec kvůli němu přehodnotila i svůj pohled na manželství a rozhodla se pro život v nesezdaném soužití. I teď před příchodem druhého potomka na svět Adam pochybuje o tom, že se jeho pohled na manželství změní. Chce mít rodinu bez ohledu na to, v jakém svazku bude žít. Anežka tak přestala otázku vstupu do manželství řešit a zvykla si na život v nesezdaném soužití.

b) VLIV PŮVODNÍ RODINY

V pohledu na partnerské a rodinné soužití hrají u obou partnerů roli jejich odlišné rodinné vzory. Zatímco Adam zažil v dětství citové odloučení a rozpad rodiny, Anežce rodiče ukázali, jaká je hodnota tradiční rodiny v manželství. Adamova zkušenost z nestabilní rodiny tak představuje protipól k tomu, jak Anežka vnímá své zázemí v tradiční učitelské rodině. Partneri připouští, že se tato skutečnost promítla i do vyjednávání o podobě rodinného soužití, které vedli před početím dítěte. Ačkoliv Anežčiny rodiče i Adamova matka očekávali, že partneri dodrží určité kontinuum předpokládaných životních kroků, respektují, jakou cestu si zvolili a do vztahu se jim nevměšují.

c) VLIV ZKUŠENOSTI VRSTEVNÍKŮ

Adam s Anežkou vychází při svých úvahách o podobě soužití také ze zkušeností svých známých a přátel. Znepokojující je pro ně skutečnost, že se manželské páry v jejich okolí čím dál častěji rozpadají. Nefunkčnost a rozvodovost párů tak v Anežce vyvolávají obavy z případného vstupu do manželství a posilují její přesvědčení o spokojenosti v soužití, které má. Pro Adama to také znamená zpochybnění zažitých představ o lásce na celý život. Na druhou stranu Adama inspiruje při svém uvažování o praktických výhodách sňatku kamarád, který „zjistil meziročně, že když se připravuje na daňový příznání, tak to nemá cenu řešit s partnerkou a dvěma dětma, tak objednal na nejbližším úřadě svatbu, podepsali a bylo“. Anežka má ve svém okolí také páry, které se vzaly z formálních důvodů, ale neumí si představit, že by to pro ni byla motivace ke sňatku: „...mně by se to nelíbilo a nebyla bych schopná do svazku jít.“

2. HODNOTA RODINY

a) RODINA PŘEDEVŠÍM

Oba partneři vnímají, že přítomnost prvního syna i očekávaný příchod druhého dítěte má významný vliv na stabilitu jejich vztahu a spokojenost s partnerským životem. Dítě se pro ně stává vztažnou hodnotou, která posiluje a prohlubuje jejich vztah. Příchod syna do rodiny podle Adama upozadil potřebu řešit to, zda vstoupí s Anežkou do manželství či nikoliv. Důležitější je podle něj vytvořit takové rodinné zázemí, ve kterém bude celá rodina spokojená. Partneři si za tímto účelem pořídili venkovskou chalupu, kterou svépomocně přestavují a připravují na budoucí přestěhování.

b) DOPAD SOUŽITÍ NA DÍTĚ

Při úvahách o vlivu nesezdaného soužití na dítě, se partneři shodují na tom, že mnohem důležitější než forma, je kvalita jejich vztahu a také to jak zastávají své rodičovské role. Pokud jsou ve vztahu problémy, má to podle Anežky na dítě stejný dopad v manželství i v nesezdaném soužití. Ještě před narozením prvního syna se Anežka obávala toho, že okolí nemusí jejich rodinu kvůli nesezdanosti přijmout. Zatím se ovšem její obavy nepotvrdily. Snad jen kvůli odlišnému příjmení dítěte u ní přetrvává obava z budoucí komunikace s institucemi. Adam má pocit, že je společnost k nesezdanému soužití s dětmi mnohem tolerantnější a v interakci s okolím nevidí problém.

3. PRÁVNÍ A EKONOMICKÉ ASPEKTY SOUŽITÍ

a) MAJETKOVÁ OTÁZKA

Otázka majetkových vztahů je pro partnery aktuální hned z několika důvodů. Od chvíle, kdy koupili nemovitost, museli začít řešit formální věci s tím spjaté. Ačkoliv si Adam uvědomuje, že jsou některá řešení jednodušší pro manželské páry, hledá raději alternativní, i když ne vždy pohodlné způsoby jak věci vyřešit. Důvěřuje Anežce natolik, že by byl schopen přistoupit na to, aby byla jedinou majitelkou nemovitosti ona. Anežka by se v tom ale necítila dobře, proto se nakonec dohodli, že budou majitelé oba dva. V souvislosti s majetkem trápí Anežku otázka dědictví. Vzhledem k tomu, že s Adamem společně hospodaří a nabývají vše jako v manželství, bojí se, jak to bude

s jeho finančním zajištěním v případě její smrti. Podobně jako Adam zakládá svůj vztah na důvěře k ní, spoléhá Anežka na své rodiče. Je přesvědčená, že pokud by něco dědili, vzdali by se majetku ve prospěch Adama.

b) PRÁVNÍ JISTOTY

Partneři si uvědomují, že nesezdané soužití nemá takovou právní ochranu jako manželství. Především Anežka se trápí představou, co by se stalo, pokud by jeden z partnerů onemocněl či zemřel. V souvislosti s tím měla nutkání sepsat závěť, ale nakonec tak neučinila. Spokojila se s myšlenkou, že by se to určitě vyřešilo ku prospěchu Adama a dětí. Anežka cítí potřebu ošetřit některé situace sepsáním dohod, Adam ji ale přesvědčil, o tom, že to není nezbytné. Nepotřebuje vnášet do vztahu formality, vystačí si s představou, že se dá na všem domluvit. Připouští, že existují určité nedostatky při prokazování souvztahu, které ale nejsou zásadní: *„Protože je Anežka v očekávání, budeme navštěvovat matriku, abychom přiznali otcovství a tak jednou za dva, tři roky jsem to schopena zvládnout.“* Vzhledem k tomu, že zatím nemají ani jeden z partnerů v tomto směru žádnou negativní zkušenost, oba se shodují v tom, že právní zabezpečí, pro ně není natolik silným důvodem, aby měnily formu soužití a vstoupili do manželství.

3.5.2 Pár B

Cesta ke společnému soužití Barbory a Bořka začala před třemi lety, kdy po krátké známosti zjistili, že spolu čekají potomka. Na základě vzniklé skutečnosti se rozhodli společně sestěhovat. Bořek, jakožto umělec, přivedl svoji těhotnou přítelkyni k sobě do ateliéru, kde od té doby společně žijí. Barbora je vystudovaná knihovnice a momentálně tráví čas s dvouletým synem na rodičovské dovolené. Ve volném čase se snaží být rodina co nejvíce spolu, přičemž nejraději jezdí na různé výlety.

3.5.2.1 Individuální témata – Barbora

Tabulka 5: Přehled hlavních témat – Barbora

Nadřazená témata	Podtémata
1. Nesezdané soužití jako přechodná fáze	a) Přirozeně to plyne
	b) Neschopnost dotáhnout to do konce
2. Aspekt přítomnosti dítěte	a) Neucelená rodina
	b) Dítě jako stabilizační prvek
3. Potřeby	a) Společné příjmení
	b) Pojmenování vztahu
	c) Posvěcení vztahu

1. NESEZDANÉ SOUŽITÍ JAKO PŘECHODNÁ FÁZE

a) PŘIROZENĚ TO PLYNE

Barbora hodnotí svůj rodinný život kladně a soužití s Bořkem považuje za pohodové: „Žijeme si vedle sebe tak jako si myslím spokojeně...je nám spolu dobře. Dítě vychováváme způsobem, kdy si vycházíme navzájem vstříc.“ Barbora má pocit, že v Bořkovi našla svého životního partnera, se kterým ji pojí „úžasný dvouletý chlapeček“. Nevidí tak důvod, proč by nemohli svůj vztah posunout ještě dál a zpečetit ho sňatkem: „Pro mě je ideální stav vzít si člověka, se kterým žiju, protože takhle bych se měla cítit s mužem, kterého bych si chtěla vzít.“ Postupně tak s Bořkem směřují k tomu, že vstoupí do manželství: „Chtěli bysme se vzít.“

b) NEŠCHOPNOST DOTÁHNOUT TO DO KONCE

Barbora je trochu zmatená z toho, jak Bořek k otázce sňatku v reálu přistupuje. Ačkoliv se spolu shodli na tom, že by se rádi vzali, Bořek v tomto směru nevyvinul zatím žádnou konkrétní iniciativu: „Z přítelovy strany tam nebyl natolik zřejmě nutnej posun, protože se nic z toho neuskutečnilo, žádná žádost.“ Podle Barbory nevnímá Bořek téma sňatku „tak intenzivně“ jako ona a určitou roli hraje také jeho „pohodlnost“. Barbora se také domnívá, že mají určité mezery v komunikaci a v důsledku toho její partner neví, jak ona na celou věc nahlíží: *Myslím, že nezná*

veškerý moje myšlenkový pochody, který s tím jako souvisí.“ Pro Barboru je těžko pochopitelné, že ačkoliv je Bořek věřící člověk a vyznává tradiční rodinné hodnoty, neučinil zatím nic proto, aby dosáhl stavu, který je pro rodinu žádoucí: „To je na tom asi nejvíc zarážející, že i když mu to dělá trošku problémy a vnitřně to cítí jako nějaký rozpor, tak pořád to není natolik silnej rozpor, aby to dotáhl do konce. Aby prostě požádal.“

2. ASPEKT PŘÍTOMNOSTI DÍTĚTE

a) NEUCELENÁ RODINA

O tom co znamená život v nesezdaném soužití, začala Barbora uvažovat až ve chvíli, kdy přišel na svět syn: „Člověk si to uvědomí až jako s tím dítětem.“ Přiznává, že do doby než se syn narodil, nevěnovala velkou pozornost ani tématu manželství. S příchodem dítěte ale začala vnímat, jak je pro ni toto téma důležité: „Určitě pro mě mělo manželství jinou váhu před dítětem a jinou váhu, když máme společný dítě.“ K manželství pociťuje úctu a rozhodně to pro ni není „cár papíru“, naopak pro ni představuje „synonymum rodiny.“ Ačkoliv mají s Bořkem pohodový vztah, vnímá, že jí stále ještě něco chybí k tomu, aby byla její rodina „ucelená“ a právě od manželství očekává, že by jí tento pocit mohlo dodat.

b) DÍTĚ JAKO STABILIZAČNÍ PRVEK

Barbora si uvědomuje, že přítomnost syna přispívá ke stabilitě rodinného soužití. Dítě pro ni představuje jakousi bariéru, která brání přistupovat k řešení problémů ve vztahu nezodpovědně. Když se objeví vztahové konflikty, nevnímá rozchod jako jejich první řešení: „Není to pro mě třeba slovo, který bych použila při prvních neshodách nebo v kritických situacích. Vzpomíná si také na svoje dětství a připouští, že na to, jak přistupuje k řešení problémových situací ve svém soužití, má vliv i zkušenost, kterou si nese z původní rodiny: „V tom mě určitě pozitivně ovlivňuje soužití mých rodičů...příští měsíc oslaví třicetileté výročí svatby.“

3. POTŘEBY

a) SPOLEČNÉ PŘÍJMENÍ

Nesezdanost svého svazku vnímá Barbora nejvýrazněji v souvislosti s odlišným příjmením dítěte: „To je jediná situace v životě, kdy vnímám, že nejsme sezdaní.“ Při

interakci s okolím se dostává do situací, které pro ni nejsou vždy úplně příjemné: *„Oslovují mě příjmením dítěte, já slyším na dvě ty příjmení a ještě tím, že třeba máme trvalý bydliště každé úplně jinde, tak jsme jako jeden velký chaos. Třeba co se týče přihlášky do mateřské školky.“* Barbora popisuje pocity, které v ní takové situace vzbuzují: *„není mi to sympatický, není mi v tom dobře“*.

b) POJMENOVÁNÍ VZTAHU

Barbora se často zmiňuje o tom, že pociťuje určitou „neucelenost“ rodiny. Nejenom, že není spřízněna s tím, že má její dítě jiné příjmení než ona, ale postrádá také pojmenování samotného vztahu. To, co mohou někteří lidé žijící v nesezdaném soužití považovat za důvod, proč nevstoupit do manželství, je právě to, co Barbora hledá: *„Chtěla bych ten vztah nějakým způsobem pojmenovat.“* Je přesvědčená o tom, že vstupem do manželství získá její vztah na vážnosti. Slovo manželství totiž pro ni představuje *„symbol něčeho pevnějšího“*.

c) POSVĚCENÍ VZTAHU

Barbora přiznává, že její pohled na soužití ovlivňuje i to, že je přítel věřící a mají pokřtěného syna. Ačkoliv sama věřící není, díky vztahu s Bořkem pro ni získal sňatek duchovní význam: *„Hraje tam určitě roli to, že je Bořek věřící a já jakoby tím, že s ním žiju a mám s ním dítě, tak jsem to nějakým způsobem přijala a syn je k tomu ještě křtěný. Vlastně nad sebou máme takovej aspekt, kterej nad námi lehounce visí, ale ne visí ve špatným slova smyslu, ale že vlastně i já jakožto nevěřící, nekřtěná budu vnímat to manželství a tu svatbu, když bude v kostele, jako určitý posvěcení našeho vztahu.“*

3.5.2.2 Individuální témata – Bořek

Tabulka 6: Přehled hlavních témat – Bořek

Nadřazená témata	Podtémata
1. Dítě ve středu zájmu	a) Dítě jako hybatel událostí
	b) Dítě jako základ opravdového partnerství
	c) Hodnoty předávané dítěti
	d) Zodpovědnost k partnerce a dítěti
2. Očekávání	a) Naplnění očekávání partnerky
	b) Tlak rodičů a přátel
3. Introspekce	a) Ulpívání
	b) Rozpolcenost

1. DÍTĚ VE STŘEDU ZÁJMU

a) DÍTĚ JAKO HYBATEL UDÁLOSTÍ

Cesta ke společnému soužití měla podle Bořka rychlý spád. Ačkoliv se s Barborou znali docela krátce, Barbora neplánovaně otěhotněla a Bořek tak musel vzniklou situaci rychle vyřešit. I když pro něj nebylo do té doby téma společného soužití a rodičovství vůbec aktuální, přistoupil k celé věci klidně a zodpovědně: „*V té době jsem si vlastně ani nedokázal představit, že bych hned potřeboval někoho mít ve svém neobydleném ateliéru, ale tím, že Barbora prohlásila, že je těhotná, tak za první mě překvapilo s jakým klidem jsem to vzal a za druhý ten vývoj byl úplně jasný.*“ Bořek má potřebu sám před sebou i před okolím soužití obhajovat, protože k němu došlo na základě neplánovaného početí: „*Syn je vlastně start toho všeho, tak bych nerad, aby to vyznělo jako, že to bylo nepřipravený, neplánovaný, ...to teda samozřejmě bylo, ale nevím, jako kdybych měl potřebu se omlouvat, že to takhle bylo.*“ Uvědomuje si, že za to může zažitá představa, která ukazuje, že: „*ten kdo takhle startoval, tak jako byl nepřipravený a když je nepřipravený, tak je jasný, že to asi nedoběhne.*“ Každopádně nechává věcem volný průběh: „*Ale to asi prokáže čas za první a za druhý já nevím, jak se na tyto věci člověk připravuje.*“

b) DÍTĚ JAKO ZÁKLAD OPRAVDOVÉHO PARTNERSTVÍ

Bořek měl z počátku obavu z toho, jak bude zvládat společné soužití a jak se vypořádá s novou rolí otce: „*Vždycky jsem z toho měl strach, jestli to zvládnou.*“ Překvapilo ho jak se „*všechny ty věci najednou začaly odehrávat pozvolně, přirozeně*“. Díky rodičovství došlo podle Bořka k prohloubení a upevnění jeho vztahu s Barborou. Právě příchod syna na svět způsobil, že partnerství dostalo nový smysl a zvýšila se jeho hodnota: „*...protože jsme dostali zlatý dítě...opravdový partnerství asi nejspíš začíná až ve chvíli, kdy přijde dítě...pro mě osobně, po těch všech zkušenostech, který v životě mám, tak vlastně jsem objevil nějaký úplně prázáklad právě v tom, že se narodil syn.*“

c) HODNOTY PŘEDÁVANÉ DÍTĚTI

Bořek je přesvědčený, že forma soužití, ve které s Barborou žijí, může mít vliv na budoucí život jejich syna: „*...pro syna je to vlastně určitý pohled a start do života. Přišel na svět, vůbec neví, co je tady za zákony, vůbec neví, co je tady za tradice.*“ V souvislosti s tím si uvědomuje, jak je pro dítě důležitá manželská rodina: „*A tohle je vlastně jedna z věcí, která poukazuje na to, že i ten starý svět tady ještě pořád je a ještě pořád může fungovat dobře. Pokud tedy samozřejmě ten vztah těch dvou lidí tomu odpovídá.*“

d) ZODPOVĚDNOST K PARTNERCE A DÍTĚTI

Podle Bořka je nesezdané soužití křehké tím, že v něm chybí závazek, který je díky právnímu ukotvení přítomný v manželství: „*...to právní rozhodnutí prostě hraje velkou roli. Jako i v duši nebo v srdci člověka, když se rozhodne a když něco podepíše, tak prostě a jednoduše teď už je to dokazatelný, že se takhle rozhodl...je to určitý druh podepsání krví a vlastně je to mnohem silnější.*“ Bořek si uvědomuje, že kdyby chtěl, může kdykoliv ze vztahu odejít a nebude nucen řešit žádné právní záležitosti: „*Když bych byl nezodpovědný, tak vlastně můžu prásknout dveřma, vzít si pár věcí nebo vyšoupnout Barboru ze svého ateliéru a tím to hasne. Vlastně můžu být z obliga, protože jsem si ji nevezal.*“ Bořek při takových úvahách apeluje na svoji rozum a zodpovědnost k partnerce i dítěti: „*Ale to je přeci blbost. Protože pokud je člověk zodpovědný, tak prostě za ty dotyčný, který má kolem sebe takhle nemůže rozhodovat, nikdy se takhle rozhodnout nemůže.*“

2. OČEKÁVÁNÍ

a) NAPLNĚNÍ OČEKÁVÁNÍ PARTNERKY

Bořek přiznává, že s Barborou řeší téma vstupu do manželství „otevřeně“ a „vždycky na vážno“. Nemluví o tom tak často, protože „to už by bylo trošku nemocný“, ale pokud ano, shodují se v tom, že se v budoucnosti vezmou. Bořek připouští, že je to téma otevřené, není schopen říci, kdy se tak stane: „Když se o tom bavíme, tak vždycky vlastně o tom, že jo, že se chceme vzít. Ale kdy? (smích).“ Bořek si uvědomuje, že Barbora vnímá téma sňatku mnohem intenzivněji než on: „Vzhledem k tomu, že už je mi, kolik je mi a Barbora je mladší o patnáct let, tak jsem přesvědčenější o tom, že pro ni je to mnohem důležitější věc než pro mě.“ Připouští, že jeho úvahy o vstupu do manželství jsou spojeny s přáním Barbory vdát se: „A já když směřuju nějakou tu vůli k tomu si Barboru vzít, tak je to z toho důvodu, abych ji tak nějak splnil to, co od toho vztahu nejspíš očekává.“

b) TLAK RODIČŮ A PŘÁTEL

Od chvíle, kdy mají Bořek s Barborou rodinu, vytváří partnerčiny rodiče na Bořka tlak, aby si ji vzal za ženu. Považují to za samozřejmý průběh věci a Bořka na to upozorňují: „...ze strany Barbory rodičů ten tlak cítím. Je to takový jako skoro doporučení, protože vlastně tak to má být. Naopak jeho rodiče se k tomu nijak nevyjadřují: „Od mých rodičů to nevnímám vůbec.“ Podle Bořka toto téma v okolí „vlastně nikoho nezajímá“. Tedy až na kněze, ke kterému Bořek dochází na zpověď a na jednu čerstvě vdanou kamarádku, která „kolikrát řízne do živýho“, protože „to teď čerstvě prožila a možná jako po žensku vnímá, že i ta Barbora by to tzv. snesla, unesla, chtěla“.

3. INTROSPEKCE

a) ULPÍVÁNÍ

Bořkovým velkým tématem je jeho závazek k církvi: „Rozvedenej jsem, ale vlastně před církví jsem stále právně branej jako ženatej, takže bych musel absolovovat právní úkony, který by vedly až k sepsání nějakýho dopisu do Vatikánu, kde Vatikán potom následně rozhoduje, že to manželství na základě několika věcí je neplatný a tím ho jako vlastně eliminuje už od začátku.“ Sám sobě přiznává, že důvodem toho, proč si

ještě Barboru nevzal, je jeho lpění na něčem, čemu už sám málo věří. Ačkoliv je přesvědčený o tom, že: „*bůh dávno ví, že moje bejvalá žena už není moje žena, už má dávno dvě děti, už má dávno jinýho muže, už dávno nemyslí na mě, já dávno nemyslim na ni, já dávno mam jinou ženu, mám s ní syna*“, nedokáže se od svého církevního závazku odpoutat.

b) ROZPOLCENOST

Vnitřní dilema, které Bořek prožívá, vnímá jako „*naprostou schízu...šílenství...paradox*“. Ačkoliv je křesťan, katolík a chápe, že církev brání manželství, protože je to „*základ společnosti*“, vadí mu její „*tvrdý přístup*“. V katolické církvi se manželství rozvést nedá a Bořek má pocit, že když se s manželkou rozešli, církev chce, aby za to do konce života pykali: „*jako kdybysme se v tom měli škvařit, v tom oleji. Jako že to byla ta chyba a teď tu chybu ničím neodčiníme a tím pádem zůstaneme naprosto skleslí do konce života a nejspíš úplně šedý a nesmíme mít žádněj už jinej vztah*“. Problém vidí v tom, že i když si to uvědomuje, stále církevní rozhodnutí respektuje a přijde mu správné.

3.5.2.3 Společná témata – Pár B

Tabulka 7: Přehled hlavních témat – Pár B

Nadřazená témata	Podtémata
1. Cesta do manželství	a) Společná vize
	b) Nenaplněná očekávání
	c) Církevní závazek jako bariéra
2. Nemanželská rodina	a) Přítomnost dítěte ve vztahu
	b) Rodinná identita

1. CESTA DO MANŽELSTVÍ

a) SPOLEČNÁ VIZE

Jedním z hlavních témat, které se prolíná rozhovory obou partnerů, je otevřená otázka vstupu do manželství. Partneri vnímají svůj vztah pozitivně. Vše, co se v jejich společném životě děje, odehrává se podle nich „*pozvolně a přirozeně*“. Dalším

vývojovým krokem ve vztahu by tak podle Barbory měl být vstup do manželství. Ačkoliv bylo soužití i rodičovství partnerů neplánované, úvahy o uzavření sňatku mají dopředu probírané. Shodli se na tom, že se chtějí posunout „o schod výš“ a vzít se. Otázkou ale podle nich zůstává, kdy se tak stane. Zajímavé je, jak vnímají partneři vzájemnou komunikaci na téma manželství. Podle Bořka jsou jejich rozhovory vždy upřímné a vážné. Barbora má ale pocit, že Bořek neví, jaké jsou všechny její myšlenkové pochody, které s tím souvisí.

b) NENAPLNĚNÁ OČEKÁVÁNÍ

Oba partneři se shodují v tom, že má Barbora intenzivnější potřebu vstoupit do manželství než Bořek. A proto také Barbora mnohem intenzivněji prožívá to, že se tak ještě nestalo. Očekává, že když se společně s partnerem domluví na tom, že se vezmou, požádá ji o ruku. Bořek si je této skutečnosti vědom a chce tak především kvůli Barboře učinit, ale protože toho není momentálně schopen, nechává téma manželství do budoucna otevřené. Při svém pohledu na manželskou rodinu vychází také Barbora ze své zkušenosti z dětství. Její rodiče spolu žijí dlouhá léta ve spokojeném manželství a Bořek vnímá, že čekají na to, až se s Barborou vezmou.

c) CÍRKEVNÍ ZÁVAZEK JAKO BARIÉRA

Pro Bořka s Barborou je víra důležitým prvkem v životě. Ačkoliv Barbora není věřící, působí na ni to, že je Bořek katolického vyznání a jejich syn je pokřtěný. Dokonce touží po posvěcení vztahu, kterým by pro ni byla svatba v kostele. Barbora si uvědomuje, že má její přítel jakýsi „vnitřní rozpor“ s tím, že žijí v nemanželské rodině a myslela si, že to bude jeden z důvodů, který ho posune k tomu, aby ji požádal o ruku. Ale Bořek také řeší dilema kvůli bývalému manželství, které podle církevního práva stále trvá. I když by si mohl Barboru vzít, protože rozvedený civilně je, ulpívá na tom, že se církevně zavázal.

2. NEMANŽELSKÁ RODINA

a) PŘÍTOMNOST DÍTĚTE V SOUŽITÍ

Ačkoliv byl přechod k rodičovství neplánovaný, jsou oba partneři rádi, že jim do života vstoupil tak „úžasný chlapeček“. Díky jeho narození začali vnímat své společné soužití v jiném světle. Vztah tím podle nich získal nový rozměr, prohloubil se

a stabilizoval. Bořek dokonce hovoří o opravdovém partnerství, které vzniklo až přítomností syna. Barbora s Bořkem začali přemýšlet o tom, jaký vliv má podoba jejich soužití na rodinu a především na syna. Uvědomují si, že nesezdané soužití není právně podložená instituce a oba jsou zastánci manželské rodiny. Bořek uvažuje v souvislosti s tím i o vztahu k tradicím, který si dítě díky životu v manželství může nést do budoucnosti.

b) RODINNÁ IDENTITA

I když partneři uvádí, že je jejich rodinné soužití pohodové, Barbora má stále pocit, že je rodina svým způsobem „*neucelená*“. K tomu, aby byli rodina se vším všudy, je podle ní potřeba vstoupit do manželství. V tu chvíli dostane jejich vztah nejen pojmenování, ale i vážnost. Barbora má problém s tím, že má jiné příjmení než syn. Vadí jí, že se dostává při kontaktu s institucemi do situací, kdy je s tím konfrontovaná. Nepříjemné pocity, které má partnerka s těmito situacemi spojené, vnímá i Bořek. Několikrát se mu o tom zmínila a jeho to kvůli ní mrzí.

3.6 Diskuse

V rámci výzkumného projektu této práce jsme se snažili prostřednictvím interpretativní fenomenologické analýzy rozhovorů se dvěma nesezdanými páry odpovědět na výzkumnou otázku: **Jak nesezdané páry vnímají a prožívají své partnerství a rodičovství v nesezdaném soužití?**

Analýza rozhovorů ukázala, že v tom, jak vnímají a prožívají nesezdané páry své partnerské soužití, hrají důležitou roli odlišné představy partnerů o podobě vztahu. V případě obou párů jsou to ženy, jež mají tradiční představu o podobě soužití, ve kterém chtějí žít a vychovávat své děti. Život v nesezdaném soužití tak pro ně představuje spíše přizpůsobení se potřebám partnerů, pro které není vstup do manželství tak důležitý. To potvrzuje i výzkumné šetření SEPM 2006, ve kterém ženy žijící v době narození dítěte v nesezdaném soužití, ve velké míře uváděly, že sňatek odmítal partner (Chaloupková, 2007). Oproti tomu Vítěčková (2010) došla ve svém kvalitativním výzkumu nesezdaných párů s dětmi ke zjištění, že na podobu soužití mají vliv především ženy. Byly to právě ony, kdo manželství odmítaly. Psycholog Petr Šmolka (2002) připouští, že existují páry, mezi kterými panuje v otázce podoby soužití automatická shoda, ale jedná se spíše o výjimky. Mnohem častější je situace, kdy by

jeden z partnerů, a to především žena, dal raději přednost tradičnímu svazku, ale pro zachování partnerství nakonec volí život v nesezdaném soužití. Šmolka poukazuje na mezipohlavní rozdíly. Ženy podle něj obecně považují rodinu za centrálnější hodnotu a jsou mnohem častěji než muži nositelkami tradic (např. oslavy svátků, narozenin, Vánoc) a rituálů (např. svatba).

V pohledu na soužití se podle komunikačních partnerů také promítají jejich zkušenosti z původní rodiny, ze které si přenášejí rodinné vzorce chování a osobní postoje. Tuto skutečnost potvrzuje i Dudová (2007), která došla na základě výsledků šetření souvislostí proměn pracovního trhu a soukromého života obyvatel v České republice ke zjištění, že postoje k různým rodinným modelům jsou ve vztahu s tím, jaká je původní rodina, ve které člověk vyrostl. Jedinci, kteří vyrostli v manželské rodině s oběma biologickými rodiči, patří mnohem častěji k tradicionalistům. Mezi „tolerantní“ patří spíše ti, kteří vyrostli ve znovusložené rodině, v nesezdaném soužití rodičů nebo jen s jedním rodičem a solitéři jsou pak ve zvýšené míře ti, co žili jen s jedním rodičem.

Uvažování párů o současném i budoucím životě v nesezdaném svazku ovlivňuje právní problematika dopadů na soužití v případech, kdy se vztah rozpadne či jeden z partnerů onemocní nebo zemře. V situaci, kdy se svazek rozpadne, nemají partneři automatický nárok na společný majetek jako manželé. V případě smrti partnera dochází na druhu a družku v dědickém řízení, do kterého nezasáhla závěť, až ve druhé skupině. V první skupině dědí děti a manžel. Pokud dojde k úmrtí partnera nelze uplatnit ani nárok na vdovský nebo vdovecký důchod (zák. č. 89/2012 Sb. občanský zákoník). I když si oba páry uvědomují, že nesezdané soužití nemá v těchto případech takovou právní ochranu jako manželství, partneři nemají tyto situace nijak ošetřené, protože spoléhají na ústní dohody, své svědomí a morální hodnoty svých partnerů i jejich rodičů. Největší obavy se v tomto případě objevily u komunikační partnerky z páru A, která měla jako jediná potřebu tyto situace právně ošetřit, ale nakonec tak po domluvě s partnerem neučinila. Podle Vítečkové (2010) jsou to právě nesezdané ženy, které jsou v oblasti řešení právních a majetkových záležitostí aktivnější. Otázkou je, jak by reálný rozchod partnerů opravdu probíhal, protože v takové chvíli nemusí již mezi partnery panovat přátelská a důvěrná atmosféra.

Oba páry se shodují v tom, že má jejich rodičovství na soužití pozitivní vliv. Díky přítomnosti dítěte se stal jejich vztah stabilnější a celkově kvalitnější. Ačkoliv představují nesezdaná soužití volnější a tím i méně stabilnější formu partnerského soužití než manželské svazky (Seltzer, 2000, Hamplová, 2007, Vohlídalová, 2010),

nesezdaní rodiče mohou vnímat přítomnost dítěte ve vztahu jako závazek (Vítečková, 2010). Maříková a Vohlídalová (2012) došly na základě analýzy dat z kvantitativního výzkumu *Životní dráhy 2010* k závěru, že pro stabilizaci nesezdaného svazku postačuje prostý fakt existence dítěte v kohabitaci. Manning (2004) jde ve své studii ještě dál, když popisuje tři varianty toho, jak může početí a narození dítěte ovlivňovat stabilitu kohabitace. První možnost hovoří o pozitivním efektu na stabilitu kohabitace, protože děti počaté i narozené uvnitř nesezdaného svazku představují pro páry specifický kapitál. Podotýká, že se může v takovém případě jednat o selekci perspektivnějších párů, které jsou se svým vztahem spokojeni, chtějí spolu zůstat a rozhodnou se mít společně děti. To je také případ partnerů z páru A, kteří spolu žili před narozením syna již několik let v kohabitaci, a přechod k rodičovství pro ně byl dalším vývojovým krokem v jejich vztahu. Druhá možnost pak připouští, že narozené dítě, jehož početí nebylo plánované, má na kohabitaci negativní vliv, protože vnáší do vztahu stres a zvyšuje tak riziko rozchodu partnerů. Ačkoliv byl právě u páru B přechod k rodičovství nečekaný, partneri vnímají přítomnost dítěte v jejich soužití přínosně. Rozhodně nepocítují, že by tím byl jejich vztah křehčí, ba naopak dostal podle nich nový rozměr, prohlubuje se a stabilizuje. Jako třetí uvádí Manning možnost, že dítě počaté a narozené do kohabitace nemá na stabilitu svazku vliv, neboť se ve společnosti zvyšuje tolerance k nesezdanému soužití s dětmi. V tomto případě není důležitý přechod k rodičovství, ale spíše vzájemná kompatibilita partnerů.

To, že ve společnosti stoupá akceptace neformálního rodinného soužití, potvrzuje řada výzkumných šetření (viz kapitola 1.4). Pár A nepocítuje díky liberálnějšímu přístupu společnosti žádnou stigmatizaci. Ačkoliv by si podle partnerů jejich původní rodiny přály, aby měli manželskou rodinu, volbu života v nesezdaném svazku s dětmi respektují a nevyžadují, aby svůj vztah zformalizovali. Navzdory tomu existují nesezdané páry s dětmi, které čelí normativnímu tlaku okolí, aby vstoupili do manželství, přičemž neprovdané ženy tento tlak pocítují silněji než muži (Šmolka, 2002, Reneflot, 2006). To se týká také páru B, kde je to ovšem partner, který cítí od partnerčiny rodičů a čerstvě vdané kamarádky tlak, aby požádal partnerku o ruku. U páru B se objevují v interakci s prostředím situace, které jsou zejména partnerce nepříjemné. Největší diskomfort pro ni představuje odlišné příjmení dítěte a jiné trvalé bydliště, což se projevuje při komunikaci s institucemi, kdy musí tuto skutečnost vysvětlovat či opravovat. Těchto situací se do budoucna obává i komunikační partnerka

z páru A, a to především v souvislosti s nástupem dítěte do školky či školy. Přesto to není pro páry natolik závažný problém, aby kvůli tomu museli vstoupit do manželství.

Z analýzy rozhovorů vyplynulo, že nesezdané soužití párů s dětmi je stavem, kdy je upřednostňováno rodičovství před manželstvím. V případě páru A je možné uvažovat o celoživotním záměru zůstat nesezdaní. Partneři jsou zvyklí na způsob svého soužití a ani s blížícím se příchodem dalšího potomka na svět neuvažují o změně podoby jejich vztahu. Své soužití vnímají jako alternativu manželství. Oproti tomu u páru B je otázka sňatku otevřená. Partneři svatbu plánují, ale v jakém časovém horizontu tak učiní, nejsou schopni odhadnout. Lze tedy říci, že v jejich případě jde o přechodnou fázi před uzavřením manželství. Ani u jednoho páru ovšem nelze s jistotou říci, jak tyto vztahy ve skutečnosti dopadnou. Závisí to na spoustě okolností.

Závěr

Po dlouhou dobu přetrvával v naší společnosti tradiční model rodiny, pro který bylo manželství jedinou akceptovatelnou formou rodinného soužití. V posledních několika desetiletích ovšem dochází k rozšíření alternativních modelů soužití a děti se tak rodí i do svazků, které nejsou právně zakotveny. Aby byli odborníci, kteří se ve své poradenské a terapeutické praxi věnují rodinám, schopni klientům efektivně pomáhat, měli by znát specifika života v těchto formách rodinného uspořádání.

Předkládaná práce si proto kladla za cíl poskytnout hlubší vhled do problematiky jedné z alternativních forem rodinného uspořádání, kterým je nesezdané soužití. Výzkumným cílem práce bylo přispět k porozumění zkušenosti s partnerstvím a rodičovstvím v nesezdaném soužití z perspektivy zúčastněných párů. Výzkumný projekt se pokusil o uchopení tohoto fenoménu z hlediska subjektivního vnímání a prožívání partnerů, kteří žijí a vychovávají své dítě v nesezdaném soužití. Tato kvalitativní sonda realizovaná prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů byla následně podrobena interpretativní fenomenologické analýze, ze které vzešla témata, která jsou důležitá jak pro jednotlivé komunikační partnery, tak pro oba partnery společně. V rámci párových analýz byl kladen důraz na to, jak oba partneři jednotlivá témata reprezentují, jak se jejich zkušenosti vzájemně doplňují, případně kde se rozcházejí, a jaké mají tyto podobnosti a rozdíly pro pár důsledky.

Uvědomujeme si, že daná problematika má výrazný sociologický rozměr a výsledky kvalitativního výzkumu nelze kvůli malému počtu respondentů zobecňovat, přesto doufáme, že mohou pomoci porozumět procesům a zkušenostem, kterými nesezdaní partneři v rámci svého soužití procházejí. Přes uvedené limity považujeme cíl práce za splněný. Nabízíme spíše vztahový rámec uvažování o důležitých tématech v jednom konkrétním modelu nesezdané rodiny. V návaznosti na náš výzkum by bylo zajímavé sledovat vývoj partnerského vztahu zúčastněných párů a objevovat nová témata vynořující se s vyšším věkem dětí. Obohacením výzkumu by pak mohla být sdílená zkušenost přizvaných dětí. Jak jsme již poukázali v textu, pro nesezdaná soužití je typická různorodost způsobu jejich vzniku i uspořádání. S ohledem na tuto skutečnost by bylo také vhodné v budoucnu zaměřit pozornost na zkušenost partnerů v dalších typech nesezdaných rodin, jako jsou například rodiny, kde je jeden z partnerů sociálním rodičem nebo rodiny rozvedených partnerů, kteří mají děti z předešlého manželství.

Ukázalo se, že více než forma soužití je pro páry důležité jejich rodičovství. Záleží především na nich, jaké rodinné podmínky dětem připraví, jak stabilní jejich vztahy budou a jaké hodnoty svým dětem předají. Jak uvádí Bourdieu (2002, in Možný, 2008, s. 258): *„Teprve dítě mění sociálně opravdu významně povahu života páru a odlišuje ho od povahy života jednotlivce, více nežli to, zda má pár své soužití legitimizováno sňatkem anebo ne. Změny v plodnosti, respektive vývoj reprodukčních strategií utvářejí společnost a utvářejí i její budoucí šance.“* (Bourdieu, 2002, in Možný, 2006, s. 258). Vedle toho je však také důležité školní prostředí, ve kterém mohou děti rozvíjet vzájemnou spolupráci, komunikaci a vlastnosti, které pomáhají vytvářet stabilní a úspěšné partnerské vztahy. Sociálně-pedagogická práce pak může v tomto směru naplňovat funkci profylaktickou, především ve formě primární prevence a funkci terapeutickou v případech, kdy je třeba řešit problémy vzniklé negativním vlivem rodinného prostředí.

Seznam použitých zdrojů

- 1) ČADOVÁ, Naděžda. *Postoje českých občanů k manželství a rodině – únor 2016*. [online]. 2016 [cit. 2017-04-03]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a2030/f9/ov160315a.pdf
- 2) ČSÚ, 2014. Nesezdané soužití [online]. [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/nesezdana-souziti-2011-ti6wlv4y3r>
- 3) DUDOVÁ, R. 2007. „Rodina a rodiny - formy soukromého života v České republice.“ Pp. 51-62 in Dudová, Radka (ed.). *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Sociologické studie / Sociological Studies 07:3. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 166 s. ISBN 978-80-7330-119-4.
- 4) DUDOVÁ, Radka, VOHLÍDALOVÁ, Marta. „Nové tváře rodiny a nové podmínky pracovního trhu - teoretické souvislosti.“ Pp. 17-33 in Dudová, Radka (ed.). *Souvislosti proměn pracovního trhu a soukromého, rodinného a partnerského života*. Sociologické studie / Sociological Studies 07:3. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. 166 s. ISBN 978-80-7330-119-4.
- 5) EDIN, K. 2000. What Do Low-Income Single Mothers Say about Marriage? *Social Problems*, 2000, Vol. 47, No. 1: 112-133.
- 6) FIALOVÁ, Ludmila. Trendy ve sňatkovém chování obyvatelstva České republiky ve 20. století. *Demografie*, 2006, č. 2, s. 97-108. ISSN 00380288.
- 7) HAMPLOVÁ, Dana et al. *Děti na psí knížku?: mimomanželská plodnost v ČR*. 1. vyd Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2007. 155 s. ISBN 978-80-7330-128-6.
- 8) HAMPLOVÁ, Dana. „Sňatečnost, nesezdaná soužití a veřejné mínění.“ Pp. 12-19. In Kocourková, Jiřina, Ladislav Rabušic. *Sňatek a rodina: zájem soukromý nebo veřejný?* Praha: PřF UK, 2006. 58 s. ISBN 80-86561-93-3.
- 9) HAMPLOVÁ, Dana. *Vstup do manželství a nesezdaného soužití v České republice po roce 1989 v souvislosti se vzděláním*. Vyd. 1. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2003. 52 s. Sociological papers; SP 03: 4. ISBN 80-7330-029-X.
- 10) HAMPLOVÁ, D., ŘEHÁKOVÁ, B. 2006. „Mimomanželská plodnost: individuální charakteristiky žen a vliv regionu.“ Pp. 26-39 in Hamplová, D. et al. *Mimomanželská plodnost v České republice po roce 1989: sociální a ekonomické souvislosti*. Sociologické studie / Sociological Studies 06:5. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 92 s. ISBN 80-7330-093-1. 1.

- 11) HAŠKOVÁ, Hana, RABUŠIC, Ladislav. K nízké sňatečnosti v České republice. *Sociální studia*, 2008, roč. 5, č. 2, s. 9-33. ISSN 1214-813X.
- 12) HAŠKOVÁ, H., DUDOVÁ, R. Metody zkoumání životních drah. In Hašková (ed). *Vlastní cestou? Životní dráhy v pozdně moderní společnosti*. Praha: SLON - Sociologické nakladatelství / Sociologický ústav AV ČR, 2014. 398 s. ISBN 978-80-7419-178-7.
- 13) HEUVELINE, P., TIMBERLAKE, J. M. „The Role of Cohabitation in Family Formation: The United States in Comparative Perspective.“ *Journal of Marriage and Family*, 2004, Vol. 66, No. 5: 1214–1230.
- 14) HÖHNE, Sylva. 2008. Podpora rodin s dětmi a vliv peněžních transferů na formu rodinného soužití. 1. vyd. Praha: VÚPSV, 2008. ISBN: 978-80-87007-93-8.
- 15) HRUŠÁKOVÁ, Milana a KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, ©1998. 398 s. ISBN 80-7239-192-5.
- 16) CHALOUPKOVÁ, J., SOUKUPOVÁ, E. *Postoje k manželství, nesezdanému soužití a rodičovství mimo manželství*. Pp. 29-48 in Hamplová, Dana (ed). *Děti na psí knížku? Mimomanželská plodnost v ČR*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. 155 s. ISBN 978-80-7330-128-6.
- 17) CHALOUPKOVÁ, J. Nejdříve dítě, potom svatba? Rodinné dráhy neprovdaných matek. *Gender, Equal Opportunities, Research / Gender, Rovné Příležitosti, Výzkum* [online]. 2011,12(2): 30-39 [cit. 2017-03-21]. ISSN 12130028.
- 18) CHALOUPKOVÁ, Jana. „Vdát se nebo ne? Motivace vdaných a neprovdaných matek.“ Pp. 59-78 in Hamplová, Dana (ed). *Děti na psí knížku? Mimomanželská plodnost v ČR*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. 155 s. ISBN 978-80-7330-128-6.
- 19) CHALOUPKOVÁ, Jana, ŠALAMOUNOVÁ, Petra. *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě*. Sociologické studie / Sociological Studies 04:07. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2004. 60 s. ISBN 80-7330-062-1.
- 20) JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. 258 s. ISBN 978-80-247-3679-2.
- 21) KALIBOVÁ, K. *Úvod do demografie*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0222-9.
- 22) KATRŇÁK, T. Kdo jsou svobodné matky v české společnosti?. In Kocourková, J., Rabušic, L. (eds.). *Sňatek a rodina: zájem soukromý nebo veřejný?*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, 2006, s. 45-55.

- 23) KENNEDY, S., BUMPASS, L. Cohabitation and children's living arrangements: New estimates from the United States. *Demographic Research* [online]. 2008, 1663-1692 [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <https://pdfs.semanticscholar.org/260a/53838c1d68bd40113431815bf100a07753ae.pdf>
- 24) KIERNAN, K. Unmarried Cohabitation and Parenthood in Britain and Europe. *LAW & POLICY*, 2004, vol. 26, no. 1, s. 33 – 55. ISSN 0265-8240.
- 25) KOUTNÁ KOSTÍNKOVÁ, J., ČERMÁK, I. Interpretativní fenomenologická analýza. In ŘIHÁČEK, Tomáš, Ivo ČERMÁK a Roman HYTYCH. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN isbn978-80-210-6382-2.
- 26) KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
- 27) KREIDL, Martin. Dochází v ČR ke konvergenci hodnotového profilu lidí žijících v manželství a nesezdaném soužití? *Sociální studia*, 2010, roč. 7, č. 4, s. 85 – 100. ISSN 1214-813X.
- 28) KREIDL, Martin a Martina ŠTÍPKOVÁ. Výskyt a načasování nesezdaných soužití v současné ČR. *Demografie*, Praha, 2012, roč. 54, č. 2, s. 120-137. ISSN 0011-8265.
- 29) KUCHAROVÁ, V. a kol. *Zpráva o rodině*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2017. 245 s.
- 30) KURKIN, R., NĚMEČKOVÁ, M. Populační vývoj v české republice v roce 2014. *Demografie*, 2015, roč. 57, č. 3, s. 213–230. ISSN 0011-8265.
- 31) MANNING, W. D. 2004. „Children and the Stability of Cohabiting Couples.“ *Journal of Marriage & Family*, Vol. 66, No. 3: 674–389.
- 32) MAREŠ, Petr, POTOČNÝ, Tomáš, ed. *Modernizace a česká rodina: sborník prezentací na sympoziu pořádaném ve dnech 15.-17. října 2003 Fakultou sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně = Modernization and the Czech family: proceedings of the symposium organised by School of Social Studies Masaryk University Brno (15-17 October, 2003)*. Vyd. 1. Brno: Barrister & Principal, 2003. 348 s. Sociální studia. ISBN 80-86598-61-6.
- 33) MAŘÍKOVÁ, H., VOHLÍDALOVÁ, M. 2012. „Rozpady kohabitací, rozvody manželství: jiné a/nebo stejné sociální fenomény?“ *Gender, rovné příležitosti, výzkum* 12 (2): 3-15. ISSN 1213-0028.
- 34) MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. 332 s. Psyché. ISBN 80-247-1362-4.

- 35) MLÁDEK, J., ŠIROČKOVÁ, J. Kohabitácie ako jedna z foriem partnerského spoluzitia obyvateľstva Slovenska. *Sociológia*, 2004, roč. 36, č. 5, s. 423 – 454. ISSN 0049-1225.
- 36) MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a spoločnosť*. Praha: Sociologické nakladateľství, 2006. 311 s. Studijní texty; sv. 38. ISBN 80-86429-58-X.
- 37) MPSV. 2004. *Národní zpráva o rodině*. Praha: MPSV. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf
- 38) NÝVLT, O. Ženy v rodinných domácnostech s dětmi a jejich postavení na trhu práce v kontextu vývoje po roce 1989. *Demografie*, 2016, roč. 58, č. 3, s. 197–212.
- 39) NÝVLT, O., ŠUSTOVÁ, Š. Rodinná soužití s dětmi v České republice z pohledu výběrových šetření v domácnostech. *Demografie*, 2014, roč. 56, č. 3, s. 203-218. ISSN 0011-8265.
- 40) PALONCYOVÁ J., ŠŤASTNÁ A. Sňatek a rozchod jako dva možné způsoby ukončení nesezdaného soužití. *Demografie*. Praha: Český statistický úřad, 2012, roč. 54, č. 3, s. 214-232. ISSN 0011-8265.
- 41) PERELLI -HARRIS, B., KREYENFELD, M. et al. *The increase in fertility in cohabitation across Europe: examining the intersection between union status and childbearing* [online]. 2009 [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <https://www.researchgate.net/publication/254404916> The increase in fertility in cohabitation across Europe examining the intersection between union status and childbearing
- 42) RABUŠIC, Ladislav. *Kde ty všechny děti jsou?: porodnost v sociologické perspektivě*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. 265 s. ISBN 80-86429-01-6.
- 43) RENEFLLOT, A. „A gender perspective on preferences for marriage among cohabitating couples.“ *Demographic Research*, 2006, Vol. 15 (article 10): 311–328. [online]. [cit. 2017-03-21]. Dostupné z: <https://www.demographic-research.org/volumes/default.htm>
- 44) RYCHTAŘÍKOVÁ, J. Být svobodnou matkou v České republice. In Kocourková, J., Rabušic, L. (eds.). *Sňatek a rodina: zájem soukromý nebo veřejný?*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, 2006, s. 20-44.
- 45) RYCHTAŘÍKOVÁ, J., KUCHAROVÁ, V. *Rodina, partnerství a demografické stárnutí*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, 2008. 169 s. ISBN 978-80-86561-52-3.

- 46) RYCHTAŘÍKOVÁ, J., HAMPLOVÁ, D., PIKÁLKOVÁ, S. *Diferenciace reprodukčního a rodinného chování v evropských populacích*. Vyd. 1. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2001. 83 s. Sociological papers; SP 01:10. ISBN 80-7330-004-4.
- 47) RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka. Děti narozené v manželství a mimo manželství: dvě různé populace. *Demografie*, 2013, roč. 55, č. 1, s. 04–26. ISSN 0011-8265.
- 48) SELTZER, J. 2000. „Families Formed outside of Marriage“. *Journal of marriage and the Family* 62 (4): 1247-1268.
- 49) SMITH, Jonathan A., Paul FLOWERS and Michael LARKIN. *Interpretative Phenomenological Analysis: Theory, Method and Research*. London: SAGE publications, 2009. 225 s. ISBN 978-1-4129-0833-7.
- 50) SOUKUPOVÁ, E. „Neprovdané matky v sociálním systému.“ Pp. 79-97 in Hamplová, Dana (ed). *Děti na psí knížku? Mimomanželská plodnost v ČR*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. 155 s. ISBN 978-80-7330-128-6.
- 51) STRAUSS, Anselm L. a CORBIN, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Vyd. 1. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. 196 s. SCAN; 2. ISBN 80-85834-60-X.
- 52) ŠALAMOUNOVÁ, P., NÝVLT, O. „Mimomanželská plodnost - současné trendy v Evropě a v České republice.“ Pp. 118-140 in Hamplová, D., Šalamounová, P, Šamanová, G. (eds.). 2006. *Životní cyklus. Sociologické a demografické perspektivy*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 307 s. ISBN 80-7330-082-6.
- 53) ŠMOLKA, P. *Soužití bez svatby* [online]. 2002 [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://www.rodina.cz/clanek2465.htm>
- 54) ŠŤASTNÁ, Anna, PALONCYOVÁ, Jana. První partnerská soužití českých žen a mužů a rostoucí význam kohabitací. *Gender, Equal Opportunities, Research / Gender, Rovné Příležitosti, Výzkum* [online]. 2011,12(2): 16-29 [cit. 2017-03-21]. ISSN 12130028
- 55) VAŠKOVÁ, R. Rozhodovací procesy - náctiletých těhotných dívek vedoucí k volbě časného rodičovství. In Hamplová, D., Šalamounová, P, Šamanová, G. (eds.). 2006. *Životní cyklus. Sociologické a demografické perspektivy*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 307 s. ISBN 80-7330-082-6.
- 56) VÍTEČKOVÁ, M. a I. BRABCOVÁ. Nesezdané soužití - součást proměny rodiny (přehledová studie). *Kontakt*, 2010, roč. 12, č. 4, s. 488-499. ISSN 1212-4117.
- 57) VÍTEČKOVÁ, M. Rodičovství v nesezdaném soužití. In: CHALOUPKOVÁ, J. (ed.). *Proměny rodinných a profesních startů*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010, s. 117 - 150. ISBN 978-80-7330-185-9.

- 58) VÍTEČKOVÁ, M., CHALOUPKOVÁ KLÍMOVÁ, J. Destandardizace rodinných drah: rodičovství v nesezdaném soužití jako alternativa i cesta k manželství. *Kontakt*, 2014, roč. 16, č. 2, s. 163-173. ISSN 1212-4117.
- 59) VOHLÍDALOVÁ, M. „Kdo podává žádost o rozvod a jaké jsou příčiny rozpadu partnerských vztahů?“ *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 2010, 11 (2): 48-57. ISSN 1213-0028.
- 60) VONDRÁČKOVÁ, L., CHROMKOVÁ MANEA, B., LAKOMÝ, M. Rodičovství mimo manželství. In Petr Fučík, Beatrice Chromková Manea (eds.). *Rodičovské dráhy. Dvacet let vývoje české porodnosti v sociologické perspektivě*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014. s. 143-175, 33 s. --. ISBN 978-80-210-6551-2.
- 61) VYMĚTALOVÁ, Simona. Partnerský vztah. FIALOVÁ, Ludmila. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000, s. 99-133. ISBN 80-85850-87-7.
- 62) ZEMAN, Kryštof. „Nemanželská plodnost – demografický přehled.“ Pp. 17-28 in Hamplová, Dana (ed). *Děti na psí knížku? Mimomanželská plodnost v ČR*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. 155 s. ISBN 978-80-7330-128-6.

Právní předpisy

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení

Zákon č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech

Seznam tabulek, obrázků a grafů

Tabulky

Tabulka 1: Vybrané charakteristiky nesezdaných párů	35
Tabulka 2: Přehled hlavních témat – Anežka	39
Tabulka 3: Přehled hlavních témat – Adam.....	42
Tabulka 4: Přehled hlavních témat – Pár A	46
Tabulka 5: Přehled hlavních témat – Barbora	50
Tabulka 6: Přehled hlavních témat – Bořek.....	53
Tabulka 7: Přehled hlavních témat – Pár B	56

Obrázky

Obrázek 1: Modelové rozfázování životního cyklu z hlediska uzavírání a rozpadu partnerských svazků.....	12
---	----

Grafy

Graf 1: Podíl nesezdaných soužití na úplných rodinách, vybrané státy Evropy, 2011... 18
Graf 2: Nesezdaná soužití podle věku osoby v čele a podle dětí v domácnosti, 2011 ... 19

Seznam příloh

PŘÍLOHA A: OKRUHY OTÁZEK ROZHOVORU

PŘÍLOHA B: UKÁZKA ROZHOVORU – BOŘEK

PŘÍLOHA A: OKRUHY OTÁZEK ROZHOVORU

POHLED NA NESEZDANÉ SOUŽITÍ

- 1) Jaký je váš pohled na nesezdané soužití? Jaký má pro vás význam?
- 2) Myslíte si, že máte v otázce soužití stejný názor s partnerem/partnerkou?
- 3) Cítíte nějaký dopad vašeho rozhodnutí žít v nesezdaném soužití?
- 4) Cítíte ve vašem vztahu dostatečnou stabilitu?
- 5) Jak ovlivňuje rodičovství stabilitu vašeho partnerství?

PŘÍTOMNOST DÍTĚTE V NESEZDANÉM SOUŽITÍ

- 1) Jak probíhalo vaše vyjednávání s partnerem/partnerkou ohledně založení rodiny?
- 2) Mluvili jste s partnerem/partnerkou při plánování dítěte/děti o vstupu do manželství?
- 3) Jaké důvody Vás vedli k tomu, že jste s partnerem/partnerkou nevstoupili před narozením vašeho dítěte do manželství?
- 4) Myslíte si, že je forma soužití pro výchovu dítěte důležitá?

VNĚJŠÍ VLIVY PROSTŘEDÍ

- 1) Žijí Vaši rodiče v manželství?
- 2) Domníváte se, že forma rodinného soužití vašich rodičů může mít vliv na podobu vaší rodiny?
- 3) Mají podle Vás předchozí partnerské vztahy vliv na váš současný druh soužití?
- 4) Jak ovlivňují názory/postoje rodičů, příbuzných, přátel a okolí vaše rodinné soužití?

PLÁNY DO BUDOUCNA

- 1) Plánujete s partnerem/partnerkou, že vstoupíte do manželství?
- 2) Pokud plánujete svatbu, jaké důvody Vás k tomu vedou?
- 3) Pokud o svatbě neuvažujete, jaký by mohl být důvod, který by Vaše rozhodnutí změnil?

PŘÍLOHA B: UKÁZKA ROZHOVORU - BOŘEK

Vyprávěj mi něco o sobě, co tě napadne.

Je mi 44 let, jsem umělec, takže mám vlastně, uspořádávám si svůj život podle toho, jak to cejtím a jak to vidím. Nejspíš nemám rád autority, ale nejsem si úplně jistej. Pocházím z úplné rodiny ze dvou sourozenců a rodiče jsou ještě dnes stále svoji. I když musím říct, že poslední víkend u nich strávenej jsme jim radili, aby se rozvedli (smích).

Takže jsi vyrůstal v manželské rodině. A jaké bylo tvoje dětství?

Moje dětství si myslím, že bylo příjemný, jako táta se o nás staral bravurně, naučil nás všechny ty věci, co kluci mají znát. Máma až příliš starostlivá a možná, že z toho oba, protože jsem starší, tak to taky vnímám ještě jinak, protože jsem viděl i toho sourozence svýho, jak ho vychovávali, tak vlastně jsem si z toho odnes toho dětství takovej dojem, že jsme trochu vyrostli jako křoví nebo prostě tak jako svévolně a tam, kde se mělo přidat třeba v tej výchově, tak to naši tzv. prokaučovali, protože na to si mysleli, že nemají čas. Ta doba byla prostě všelijaká. No, a to bude asi ten nejhlavnější důvod, tou dobou. Prostě normalizace a ten komunismus byl příšernej. Takže asi tak.

A myslíš si, že forma rodinného soužití tvých rodičů nějakým způsobem může ovlivňovat podobu tvé rodiny?

Stoprocentně. Buď se vymykam, nechci vůbec nic, co mají oni, anebo naopak se to nedá vlastně jako řídit, protože ten táta je ve mně furt někde usazenej někde hluboko. A vlastně když se vyjeví, tak si říkám, no, tak jsem starej ..., no to je pěkný teda (smích).

Ted' bych se tě ráda zeptala na tvůj současný vztah. Nejprve asi na to, jaké jsou tvoje vzpomínky na seznámení a počátek vztahu s tvojí partnerkou.

No, jaké jsou vzpomínky na seznámení s.... No, tak musím říct, že to proběhlo všechno tak jako neplánovaně, vlastně dá se říct, že nic nebylo vůbec jako řízený, že by v tom člověk, nebo já vlastně osobně, měl nějaký plán či rozumně to nějak jako koordinoval, vůbec. Bylo to velice spontánní. Seznámili jsme se vlastně práci. Vzhledem k tomu, že mám moc rád víno, tak jsem tam trávil docela dost času, protože pracovala ve vinotéce a možná (smích) přispěl trochu ten alkohol... prostě v tej době jsem ho užíval, dá se říct

v nadměrné výši nebo jak to říct a trošku jsem to přeháněl, ale mám ten dojem, že s... jsme si sedli z toho důvodu, že je vlastně otevřená a podle mého soudu dle mě i jako čistá. Takže vstupuje do věci přirozeně, nic taky tzv. neřídí a nechává se tak jako unášet vlastně, ale je vtipná. Takže to je takovej začátek toho vztahu. A teď jsem tu první část otázky úplně zapomněl...

Ptala jsem se na to, jak vzpomínáš na vaše seznámení a počátky vašeho vztahu.

Jo.

Myslím si, žeš mi docela odpověděl. A ...

Až jsem se zapotil. Možná že to mělo padnout až na konci (smích).

Ne, je to výborný všechno. Teď bych se tě zeptala na to, kdy jste se rozhodli, že spolu začnete žít.

No, myslím si, že informací.... No,...ty jo. No, stoprocentně informací, že je těhotná, no. Jako já v tej době jsem si vlastně ani tak nějak nedokázal představit, že bych hned potřeboval někoho mít ve svém neobydleným ateliéru, ale vlastně tím, že ... prohlásila, že je těhotná, tak za prvý mě překvapilo s jakým klidem jsem to vzal a za druhý ten vývoj byl asi úplně jasnej.

Takže chápu dobře, že vaše rodičovství nebylo plánované?

Přesně tak.

Mluvili jste tedy s partnerkou při zakládání rodiny o možnosti vstupu do manželství?

Myslím si, že rozhodně ne. Jako bavili jsme se určitě o manželství, bavili jsme se určitě o pohledu na mezilidský vztahy jakýhokoliv druhu, to znamená, že jsme zmínili určitě i to manželství, oba jsme mluvili třeba i o rodině, o svých rodičích, takže ty věci jsme měli celkem prodebatovaný.

Jaké důvody vás teda vedli k tomu, že jste nevstoupili před narozením dítěte do manželství?

No, musím říct, že vlastně za to můžu asi nejspíš já, protože mám katolický vyznání, což znamená, že jsem křesťan a vlastně v katolickém vyznání jsem už nějakou dobu

a tím, že jsem vlastně už jednou byl ženatý a ještě k tomu v kostele, to znamená i před církví, tak je mnohem složitější vlastně vystoupit z toho svazku předtím. Takže, abych to vysvětlil. Rozvedený jsem, ale vlastně před církví jsem stále jako právně branej jako ženatý, takže bych musel absolovovat právní úkony, který by vedly až k sepsání nějakýho dopisu do Vatikánu, kde Vatikán potom následně rozhoduje, že to manželství na základě několika věcí je neplatný a tím ho jako vlastně eliminuje už od začátku. V katolickéj církvi, pokud jsem to dobře pochopil, se vlastně manželství nedá rozvést. Tam se může jenom na základě některých věcí, že třeba na začátku někdo špatně pochopil, co znamená si někoho vzít na celý život, tak vlastně pokud to špatně pochopil či tomu nevěřil, tak na tom základě se může to manželství prohlásit za neplatné. Tak. Takže vlastně já jsem do toho manželství s ..., jsem o tom ani neuvažoval, protože si myslím, že je škoda, nebo v tej době jsem si myslel, že je škoda, prostě si ji nevzít jako opravdově tak jako jsem byl předtím, takzvaně (smích).

A teď to vnímáš jak?

Teď to vnímám jako naprostou schýzu. Takže jako vlastně jsou věci mezi mužem a ženou, ty si dají jenom oni dva a může bejt bůh i církve kdokoliv, ale vlastně jako nikdo nenahradí tydlety dva subjekty, ty jsou prostě nenahraditelný. Takže ve chvíli, kdy bych měl opravdu přiznat si sám, proč jsem si ještě ... jako nevzal, tak musím říct, že to je možná jako z toho důvodu, že pořád lpim na něčem, čemu už vlastně i málo věřím. Tím nechci říct, že nejsem křesťan, ale tomu tvrdýmu přístupu jako vlastně církve k tomu manželství. Já to chápu, z toho důvodu, že se vlastně brání nějaký základ vlastně jako společnosti, což manželství určitě je. Tomu všemu věřím, ale vlastně....

Jak se díváš na instituci manželství?

Jak se dívám na instituci manželství. Instituce manželství je rozhodnutí dvou lidí, že budou spolu žít. Pokud je to před církví, tak je to asi nejspíš na celý život a pokud je to právně nějak ve státu, tak je to prostě jako, se to dá rozvést nebo něco takovýho. Ale to manželství jako samo si dávaj ty partneři jako sami o sobě tím, že spolu žijou, že se pro sebe jako rozhodnou každéj den znovu a znovu. Takže vlastně to manželství je jenom...no, já řeknu jenom, ale v tom jenom tkví velká váha, protože to právně znamená, že se to posouvá až do konce života. Majetek, vztahy jako, děti, já nevím, jak

to přesně jako formulovat, možná se v tom i ztrácím, protože si nedokážu vlastně úplně představit, co to vlastně všechno je.

To co popisuješ tak vlastně, ale... Takhle vypadá i přeci vaše soužití momentální. Žijete spolu, rozhodli jste se pro to svobodně, dobrovolně, chcete spolu žít, vychováváte spolu dítě. Takže naplňujete vlastně ty atributy toho manželství? I když nejste právně formálně...

Dá se říct, že jo. Ale ta otázka si myslím, že zní tendenčně, protože jako manželství je od chvíle, kdy já se rozhodnu, podepíšu vlastně nějaký právní úkon. Ten právní úkon si nemyslím, že je méně důležitý než to dennodenní rozhodnutí a než ten náš život, to je prostě na stejné rovině, akorát si myslím, že v tej chvíli je to, hledal jsem to slovo, závazek. Je to určitěj druh vlastně podepsání krví a vlastně je to mnohem silnější než to, že... Když bych byl nezodpovědný, tak vlastně můžu prásknout dveřma vzít si pár věcí nebo vyšoupnout ... ze svého ateliéru prostě a tím to hasne a vlastně můžu bejt jako z obliga, protože jsem si jí nevzal. Ale to je přeci blbost. Protože pokud člověk je zodpovědný tak prostě za ty dotyčný, který má kolem sebe, tak vlastně se takhle rozhodovat nemůže, že jo, nikdy se takhle rozhodnout nemůže. Takže... Jsou lidi, který se takhle rozhodnou i v manželství, že neberou v potaz... Vlastně to manželství je podle mě jenom vrcholek ledovce, kterej je vyloženě vidět, ale celá ta stavba je vlastně pod vodou. Takže vlastně jako ledovec. Takže ty neviditelný věci, který dělaj to manželství, jsou někde v tom vztahu a to viditelný je potom následně nějaký ten první úkon. Ale, ten právní úkon je na stejné rovině, stejně důležitý jako všechno ostatní. Je víc vidět, dá se na něj stavět nebo ne stavět, ale dá se mu třeba i vyhnout.

Máš pocit, že momentálně pracujete na stavbě?

Jo, stoprocentně. Určitě. Jako záleží na tom co to je za stavbu, jestli manželství myslíš jako přímo konkrétně?

Ano.

Jo, já myslím, že jo, no. Jako... (smích). Já se vlastně odpoutávám od toho přesvědčení.... Znovu se vrátím jako zpátky. Nejdřív jsem si dělal strašnou starost s tím, že jsem rozvedenej, ale nejsem rozvedenej před církví, pak jsem si dělal strašnou starost s tím, jak to vlastně jako udělat, abych byl rozvedenej i před tou církví a tím

pádem byl svobodnej a všechny tyhleto myšlenky a stresy mě vlastně dovedly na takovej pokraj toho, že já vždycky, když už si nevím jako rady, tak se prostě a jednoduše na všechno vyseru. A já jsem si řek, že se na to prostě a jednoduše vyseru, protože ten způsob toho uvažování, že bůh dávno ví, že moje bejvalá žena už není moje žena, už má dávno dvě děti, už má dávno jinýho muže, už dávno nemyslí na mě, já dávno nemyslim na ni, já dávno mam jinou ženu, mám s ní syna. A vlastně tenhleto způsob (smích) jako lpění na tom, jakože mi přijde, jak kdybysme se v tom měli jako škvařit, v tom oleji. Jako že to byla ta chyba a teď tu chybu ničím neodčiníme a tím pádem zůstaneme naprosto skleslí do konce života a nejspíš úplně šedý a nesmíme mít žádněj už jinej vztah. To je vlastně šílenství. A to jsem si uvědomil, i když prostě respektuju to církevní rozhodnutí a pořád mi přijde správný. Což je vlastně jako paradox a ta schizofrenie, která v tom jako tkví.

Mluvíš tady o tom, že uvažuješ do budoucna případně o svatbě. Co by teda mohlo být tím motivem, který by tě dovedl k tomu tu svatbu uskutečnit?

Vzhledem k tomu, že už je mi kolik je mi, čím nechci říct, že jsem nějakej starej jo, ale ... je mladší o patnáct let, takže jsem přesvědčenej o tom, že pro ní je to mnohem důležitější věc než pro mě. A já si nejspíš, když směřuju vlastně nákou tou vůlí k tomu si ... vzít, tak je to z toho důvodu, abych jí vlastně, ne, udělal jí šťastnou, ale abych jí vlastně takňák jako splnil to, co i od toho vlastně vztahunejspíš očekává.

Máš pocit, že ona očekává to, že se vezmete?

My se o tom bavíme otevřeně. Ne často, protože vlastně to už by bylo trošku nemocný, ale když se o tom bavíme, tak je to vždycky navážno a vždycky vlastně o tom, že jo, že se chceme vzít. Ale kdy? (smích)

Cítíš nějaký dopad toho, že žijete v nesezdaném soužití? Ohrožuje to nějak stabilitu vašeho vztahu?

Asi jo, asi určitě. Jako ta špička toho ledovce, to právní rozhodnutí prostě hraje velkou roli. Jako i v duši nebo v srdci jako člověka, když se rozhodne a když něco podepíše, tak prostě a jednoduše teď už je to dokazatelný, že si se takhle rozhod, takže nejspíš v tom hraje...

*Jako že vlastně ta instituce manželství je miň riziková pro možnej rozchod toho vztahu?
Tím, že je zpečetěná?*

Ano. Ano, asi myslím, že jo. Že ty lidi se prostě posunou o schod vejš, nemusí to vůbec vnímat, nemusí to... Pro někoho to může bejt naprosto zásadní, jo. Já jsem to osobně třeba vnímal, když jsem se poprvně jako vlastně ženil. Ale, bylo mi taky třicet let, že jo. Takže možná, že to bylo nákou jako euforickou představou o tom, že by to člověk měl nějak jako vnímat. Dneska už vim, že se dá vnímat ledacos.

A myslíš si, že pro vaše dítě je důležitá forma vašeho soužití?

Sto procentně, pro Jonáše je to vlastně, si myslím, určitej pohled a start jako do života. Přišel na svět, vůbec neví, co tady je za zákony, vůbec neví, co je tady vlastně za tradice. A tohle je vlastně jedna z věcí, která poukazuje na to, že i ten starej svět tady ještě pořád je a ještě pořád jako může fungovat a může fungovat dobře. Pokud teda samozřejmě ten vztah těch dvou dospělých lidí tomu odpovídá. Znovu se vrátím k těm rodičům. Jako, když vidím svoje rodiče, po padesáti letech, zhruba, padesáti letech manželství, tak to je nechci říct katastrofa, ale to už je vlastně takový jako... vlastně jsou natolik nekomunikativní, natolik..., to je samozřejmě taky od osobnosti, ale už si dělají z toho života vlastně jako takový překážky, že to není ani možný, no. Ale je to daný tím, že se naučili si ty překážky takhle dávat, neřešit to.

Cítíš z jejich strany nějaký tlak na to, že žijete v nesezdanym soužití a vychováváte v něm dítě?

Já myslím, že ze strany ... rodičů ten tlak jako cejtim. Ne, že tlak, ale je to takový jako skoro doporučení, protože vlastně jako to tak má bejt. To prostě takhle jako je. Od mých rodičů to nevnímám vůbec.

Když se teda ještě trošku posuneme od rodičů dál třeba k příbuzenstvu nebo k přátelům nebo k okolí.

No... K okolí... Já mám takovej dojem, že z okolí jedinej, kdo na mě jako svým způsobem tlačí, a to jenom proto, že je čerstvě vdaná, je moje kamarádka, která se vdala na Srí Lanku. A to je tak možná jenom z toho důvodu, že to teď jako čerstvě prožila a že možná jako po žensku vnímá, že i ta ... by to jako tzv. snesla, unesla, chtěla a možná proto mi to, protože ten náš vztah je takovej otevřenej, tak mi kolikrát řízne do

živýho. Ale jinak jako od nikoho jinýho mimo třeba kněze, ke kterému jako docházím na nějaký zpovědi, tak vlastně to nikoho nezajímá. Dá se říct, že to vlastně nikoho nezajímá.

A při komunikaci s různými institucemi narázíte třeba?

No, tak to je sranda, protože tam je to cejtit a možná jenom proto, že jim člověk dává nějakou váhu, ale tu váhu oni mají, že vlastně jsou tam ty dvě jména. Syn se jmenuje po mně, tak ten rozdíl je jasnej a oni paní K. a ... je vlastně musí opravovat a říct ne já jsem ještě R., takže to určitě je pro ní nepříjemný. Nevim, nebavili jsme se tak nějak do hloubky, jak nepříjemný, ale zmínila to, takže....

Takže máš pocit, že spíš je s tím konfrontovaná přítelkyně než ty?

No, ale vzhledem k tomu, že je s tím konfrontovaná ona, tak nechci si teda klepat na rameno (smích), tak jsem s tím konfrontovanej i já, protože takzvaně...

Sdílíš její problém.

Jo.

Jak ses cítil při našem rozhovoru, jak se ti mluvilo?

No, první část jsem byl tak trošku jako v rádiu, jak jsem říkal jako, že něco říkám a vlastně si vůbec nepamatuju, co říkám, tak jako vlastně ve stresu. No, ale vzhledem k tomu, že nad těma věcmi jako přemejšlim, že mě nepřekvapujou, že vlastně o nich vim, mám je formulovaný nějak, tak jsem se vůbec necejtil nepříjemně naopak prostě jako plynulo to tak... neskákalas mi do řeči (smích).

To byl můj záměr, no. Tak to jsme ráda, že to takhle vnímáš. A na závěr bych se tě teda ještě zeptala, jestli bys chtěl něco doplnit, mluvit třeba o něčem, o čem jsme se nezmínili a co je pro tebe podstatné v rámci toho tématu?

Asi ne. Jako myslim si, že určitě tam ještě něco jako je nedorečenýho a teď si nedokážu vybavit ani vzpomenout co, takže možná kolem toho syna možná. Protože to je vlastně ten, na začátku, když jsme řekli, že to je vlastně ten start toho všeho, tak bych nerad, aby to jako vyznělo možná i jako že to bylo tak jako nepřipravený, neplánovaný, to bylo teda samozřejmě, ale nevim, jako kdybych měl potřebu se omlouvat, že to takhle jako

bylo (smích). Což je vlastně nějaký určitý druh i klišé, že si člověk představuje, že ten, kdo takhle startoval no tak jako byl nepřipravený, když jen nepřipravený, tak to je jasné, že to asi nedoběhne. Ale to asi prokáže čas za první a za druhý já nevím, jak se na tyhle věci jako člověk připravuje. Asi si nedokážu představit, že bych...nebo teď už si dokážu představit, že bych si vybíral partnerku podle toho, jak se směje nebo kolik toho uběhne, nebo kolik toho vypije, nebo jestli má ráda umění nebo co, ale vlastně je mi to natolik jako lidsky vzdálený, že... protože si vlastně nevěřím, takže si nemyslím, že vlastně ta věc tý selekce toho, že to je ten správný partner, že ten člověk dokáže vlastně vůbec ovlivnit.

Takže si myslíš, že díky tomu rodičovství se ten váš vztah upevnil, prohloubil a je stabilnější?

Ja myslím, že určitě, protože jsme dostali zlatý dítě taky asi, jo. No... rovnou vlastně jako se dá říct, že opravdový partnerství asi nejspíš začíná až ve chvíli, kdy... nebo to jsem přehnal teda, pro mě osobně, po těch všech zkušenostech, který v životě mám, tak vlastně jsem objevil nějaký jako úplně prázáklad právě v tomhle, jako že se narodil ten syn. A teď prostě všechny ty věcinajednou se začaly odehrávat pozvolně, samy, přirozeně, jinak, což je prostě jako možná úplně taková jako nejpřekvapivější věc z toho. Vždycky jsem z toho možná měl strach, jestli to zvládnou a musím říct, že je to přirozený.

Dobře. Já si myslím, že to je hezká tečka za našim povídáním.